

1 Korin

Korin äbot täņpani täņo nadäk ätu yöpä siwoņtakta Poltä manbiņam ņo kudän täņkuk

¹ Näk Pol, Anutu täņo nadäk tawaņ terak Kristo Jesu täņo aposoro itat. Täņpäkaņ notninpak Sostenes-kät nektä man ño kudän täņpäņ Anutu täņo äbot täņpani ämawebe Korin yotpärare-ken itkaņ inta peda äretak.

² ✧Inä Jesu Kristotä Anutu iņamiken yöpän-siwoņ tawäpäņ tepmaņpani. Jesu Kristo uwä in ba nintäņo Ekäni, ba ämawebe komeni komeni Ekäninin Jesu Kristo iniņoret täkaņ unitäņo Ekäni kubä ugän. Nin kudup Anututä kudupi ämawebeniye ude itta yäņpäbä nipmaņpani.

³ ✧Eruk Anutu Nanin-kät Ekäni Jesu Kristoken nanik orakorak ba bänep pidämtä intä terak äroton.

Poltä Anutu bänep täga man iwetkuk

⁴ Kristo Jesu terak Anututä bänep iron taņi täņ tamiņkuko unita inta yäņpäņ kadäni kadäni Anutu bänep täga man iwet täyat.

⁵ Bänep täga man iwet täyat uwä ñodeta; Kristo terak iron taņi täņ tamani. Kristo uterak Anututä imaka säkgämän säkgämän inken pewän tokņeņ parirän u gänaņ it täkaņ. U täņkentäņ tamiņjirän

mani bureni nadäwä tärewäpäñ mejintä u yäñahäk täkañ.

⁶ Bureni! Kristo täño man in täwetkumäño u bänepjin-ken jäwäri äpmonjuk.

⁷ ✧Unita apiño Ekäninin Jesu Kristotä äneñi äbäktä dapun käronñ täñ itkañ-ken Munapik-ken nanik iron kubäta nämo wäyäkñek täkañ.

⁸ ✧Täñpäkañ Kristo unitä täñ-kehäromtañ tamiñirän nämo kwitañpäñ it yäpmäñ äronjirä Ekäni Jesu Kristo täño kadäni pähap api ahäñ tamek. Ude täñ-kehäromtañ tamiñirän kadäni pähap uken momijin nämotä api itneñ.

⁹ ✧Täñpäkañ Anutu u man kubä-yäñ kubä-yäñ nämo täk täyak. Nämo, u nanaki Ekäninin Jesu Kristo ukät bänep kubägän itta yäñpäbä nipmañkuko uwä imaka täñ tamikta yäñkuko u pära nämo, burenigän api täñ tamek.

Äbot täñpani bämopi-ken duñ-wewek ahäñjuk

¹⁰ ✧Eruk notnaye, Ekäninin Jesu Kristo wäpi terak man kehäromi ñode täwetat; In yäñawät-awät nämo täneñ. Nämo, duñ-wewek man penpäñ nadäk-gärip kubägän penpäñ äbot kubägän ude kañ irut.

¹¹ Notnaye, äma ätu notjinpak Kloe unitä äbotken naniktä äbä ñode näwetkuñ; In bämopjin-ken yäñawät-awät terak man mebäri mebäri ñode yäk täkañ;

¹² ✧In ätutä Ninä Pol iwat täkamäñ yäñ yäk täkañ. Yäñirä ätutä Nin Apolos iwat täkamäñ yäñ yäk täkañ. Täñ, ätutä Nin Pita iwat täkamäñ yäñ yäk

✧ **1:7:** Luk 17:30, 2Te 1:7; Tai 2:13 ✧ **1:8:** Plp 1:6, 1Te 3:13, 5:23

✧ **1:9:** 1Jo 1:3, 1Ko 10:13, 1Te 5:24 ✧ **1:10:** Plp 2:2 ✧ **1:12:** 1Ko 3:4; Apos 18:24-28; Jon 1:42

täkaŋ. Täŋ, ätutäwä ŋode yäk täkaŋ; Ude nämo, nin uwä Kristo iwat takamaŋ yäŋ yäk täkaŋ.

¹³ Wa! Ude täk täkaŋ uwä Kristo kwäk duk täkaŋ bumik! Jide? Pol näkä inta yäŋpäŋ päya kwakäp terak äronkut? Ba näk näwaräntäktä ume yäpuŋ?

¹⁴ ✧Nämoinik, näk in mäyap nämo ärut tamiŋkuro unita Anututa bänep täga nadäŋ imitat. Näk Krispus kenta Gaius ugänpäŋ ume ärut yämiŋkut.

¹⁵ Unitä kubätä Näk Pol iwaräntäktä ume yäput yäŋ yänaŋi nämo.

¹⁶ ✧E, Stefanas äboriye imaka ume ärut yämiŋkut. Täŋkaŋ ämä ätu ume ärut yämiŋkut ba nämo ärut yämiŋkuro u nämo nadätat.

¹⁷ ✧Bureni täwetat, Kristotä ume ärutärut piä täktä nämo nepmaŋpäŋ äbut. U iniken Manbiŋam Täga yäŋahäktä naniŋ kireŋkuk. Täŋpäkaŋ mani biŋam yäŋahäk täyat uwä kome täŋo nadäk-nadäk terak nämo yäŋahäk täyat. Nämo, ude täŋira Kristotä päya kwakäp terak kumbuko unitäŋo kehäromi imaka jopi kubä täŋpekta.

Anutu täŋo kehäromi u Kristo

¹⁸ ✧Täŋpäkaŋ ämawebe paot-paotta biŋam täŋpanitä päya kwakäp täŋo manbiŋamta nadäŋirä guŋ täŋo man ude täk täyak. Täŋ, ämawebe waki keriken nanik nimagurani ninä manbiŋam u nadäŋitna Anutu täŋo kehäromi, ämawebe yäpätägakta, ude täk täyak.

¹⁹ Unitä Anutu täŋo man ŋode kudän täwani;

✧ **1:14:** Apos 18:8; Rom 16:23 ✧ **1:16:** 1Ko 16:15 ✧ **1:17:** Mat 28:19; Jon 4:2 ✧ **1:18:** 2Ko 4:3; Rom 1:16

*Näk äma nadäk-nadäk ikek yäj yäwerani unitäño
nadäk-nadäki api pewa paotneñ.
Nadäk-nadäki pewa paorirä guñ ude api itneñ yäk.
Ais 29:14*

20 ✨Eruk u kawut! Äma nadäk-nadäki ärowani nikek unita jide yänayäñ? Ba äma man kudän äpmonpani daninpäñ nadäk täñpanita jide? Ba äma kome ñonitäño man yäkta meni pidämi unita jide yänayäñ? Ude nämo! Anututä kome ñonitäño nadäk-nadäk ärowani täñpewän guñ täño nadäk-nadäk ude äworenjuk.

21 ✨Uwä ñode; Anututä iniken nadäk iwatpäñ kädet itpipinewän ämawebetä iniken nadäk-nadäk terak Anutu täño mebäri täga nämo nadäwä tumneñ. Unita Anututä kädet kubä pewän ahäñkuko u ñode; Ämawebe, guñ täño man nintä yäñahäwani u nadäñpäñ Jesuta nadäkinik täk täkañ uwä Anututä ämawebe u inita biñam yämagut täyak.

22 ✨Bureni, Juda ämatä kudän kudupi kakta wari yäk täkañ, ba Grik ämatä kome täño nadäk-nadäk ärowani unita nadäkinik täk täkañ.

23 ✨Upäñkañ ninä man ñode yäñahäk täkamäñ; Kristo u päya kwakäp terak kumbuk! Täñpäkañ Juda ämatä man u nadäñirä nadänañi nämo ude täk täyak. Ba Grik ämatä man u nadäñirä guñ täño man ude täk täyak.

24 ✨Upäñkañ ämawebe Anututä inita biñam iwoyäwani, Juda äbotken nanik ba Grik äbotken nanik imaka, Kristo täño biñam u nadäñitna Anutu

---

✨ **1:20:** Ais 19:12; Ais 33:18; Ais 44:25; Jop 12:17 ✨ **1:21:** Mat 11:25 ✨ **1:22:** Mat 12:38; Apos 17:28,32 ✨ **1:23:** Rom 9:32, 1Ko 2:14 ✨ **1:24:** Kol 2:3

täjo kehäromi ba nadäk-nadäk kädet bureni ude täk täyak.

25 ✧Bureni-inik, Anutu täjo man ämatä u nadäñirä guñ täjo man täk täyak uwä kome täjo nadäk-nadäk irepmit morek täyak. Täñkañ Anutu täjo täktäki, ämatä u kañpäñ nadäñirä kwini ba jopi ude täk täyak uwä äma täjo kehäromi irepmit morek täyak.

26 ✧Eruk notnaye, in jidewanitä irirä Anututä yäñpäbä tepmañpäñ inita biñam täñkuñ? Komen äma inamiken inken nanik mäyaptä äma nadäwani ude nämo itkuñ. Ba inken nanik mäyaptä äma ekäni ude nämo itkuñ. Ba inken nanik mäyaptä udegän, äma wäpi biñam ikek täjo ironjiniye nämo itkuñ.

27 Wäpjin biñam ikek nämo upäñkañ komen ämatä mäyäk tawut yäñpäñ Anututä ämawebe nadäk-nadäki guñ täjo bumik upäñ inita iwoyäñkuk. Ba komen äma inita nadäñirä kehäromi niked täñpani unitä mäyäk nadäkta, ämawebe kwini yäñ yäwerani upäñ inita yäpuk.

28 Uwä ämawebe wäpi biñam ikek nämo, upäñ yämagutkuk, ba ämawebe äma nadäkinik nämo täñpanitä unita nadäwä äpani-inik, jirañ ude täk täkañ upäñ yäpuk. Ude täñkañ imaka komen ämatä nadäwä ärowani täk täkañ u awähutkuk.

29 ✧Ude täñkuko uwä äma kubätä Anutu inamiken iniken wäpi yäpmäñ akukta käderi täñpipiñkuk.

30 ✧Unita ket ñode nadäwut! Anututä ini Jesu Kristo dubini-ken tepmañkuk. Täñpäkañ Anututä

✧ **1:25:** 2Ko 13:4 ✧ **1:26:** Mat 11:25; Jon 7:48; Jem 2:1-5 ✧ **1:29:** Rom 3:27; Efe 2:9 ✧ **1:30:** Jer 23:5-6; Jon 17:19, 2Ko 5:21

yänpewän Kristo uwä nintäño kome yäpmäjirän Anututä nibänpäj Jesu Kristo unitäño nadäk-nadäki tägagämän ba täktäki siwoñi kak täyak. Tänpäkañ, Kristotä momi täño kehäromi yäpmäj äpuko unita apiño momitä nämo nimagurirän kudupi it takamäj.

³¹ ✧ Eruk, ude unita Anutu täño man ñode kudän täwani unitä kañ kehärom tawän;

Äma kubätä imaka kubäta biñam pähap yäwa yänpäjä Anutu-tagän biñam kañ yäwän. Jer 9:24

2

Kristo kumbuko unitäño manbiñam

¹ ✧ Eruk notnaye, Anutu täño man bureni, bian käbop itkuko u yäñahänpäj täwetta inken ärenkuro kadäni uken näknaken wäpna biñam nämo yäpmäj akunkut. Man gäripi nitek terak, bänepjin jop ärikta ba äma nadäwani täño man terak nämo täwetkut.

² ✧ Nämo, näk ñode nadänpäj ärenkut; Kuñkañ imaka kubä täño biñam nämo api yäwet. Jesu Kristo-tagän, ba u päya kwakäp terak kumbuko unitagän api yäñahänpäj täweret yäj nadäk kehäromi ude peñkut.

³ ✧ Unita ärenpäj kehäromina nitek nämo, umuntañkañ däädätna kwaiñirä in bämopjin-ken itkut.

⁴ ✧ Tänpäkañ manbiñam yäñahänpäj täwetkuro uwä äma nadäk-nadäki ärowani täño man terak, ba bänep ärik-ärik man nämo täwetkut. Nämo,

✧ **1:31:** Jer 9:24, 2Ko 10:17 ✧ **2:1:** 1Ko 1:17 ✧ **2:2:** Gal 6:14

✧ **2:3:** Apos 18:9, 2Ko 10:1 ✧ **2:4:** 1Te 1:5

man täwetkuro uterak Munapik täño kehäromini kwawak ahänjirän kañpäñ näkño man unita nadäwä bureni täñkuk.

⁵ Ude täñkuro uwä nadäkinikjintä äma täño nadäk-nadäk terak nämo yengämä penenja täñkut. Nämo, nadäkinikjin Anutu täño kehäromi terak yenj täpänenenja ude täñkut.

Anutu täño nadäk-nadäk täga

⁶ ✧ Täñ, ämawebe nadäkiniki äma bureni äworewanitä manbiñam yäñahäk täyat unita manbiñam nadäk-nadäk bureni Anutu-ken nanik pewän ahäwani yäñ nadäk täkañ. Täñpäkañ nadäk-nadäk u kome täño nadäk-nadäk nämo, ba nadäk-nadäk kome ñonitäño äma ekäni ekäni, pewä paotta yäwani unitä nadäñpäñ yäpmäñ kuñat täkañ u nämo.

⁷ ✧ Nämoinik, nadäk-nadäk näkä yäñahäk täyat uwä Anutu täño nadäk-nadäk käbop it yäpmäñ äbuko u. Täñpäkañ nin nadäk-nadäk uterak kunumta biñam täneta bian-inik, kunum kenta kome nämo ahänjirän iwoyäñkuk.

⁸ ✧ Täñ, nadäk-nadäk u kome ñonitäño äma ekäni ekänitä nämoinik nadäwä tumbuñ. U nadäwä tumbuñ yäwänäku kunum täño Ekäni päya kwakäp terak nämo utpewä kumbän.

⁹ Täñpäkañ manbiñam nintä yäñahäk täkamäñ unita man kubä Anutu täño man ñode kudän täwani;

✧ **2:6:** Efe 4:13; Plp 3:15   ✧ **2:7:** Rom 16:25   ✧ **2:8:** Luk 23:34; Jem 2:1

Anututä ämawebe gäripi nadäŋ imik täkaŋ unita imaka säkgämän-inik, inipärik kubä täŋtuŋum taŋpäŋ peŋyäminkuk.

U äma dapuritä nämo käwani, ba jukunitä nämo nadäwani, ba unita juku piŋpäŋ nadäwä tärenaŋi nämo. *Ais 64:4*

10 ✧ Imaka säkgämän uwä bian käbop itkukopäŋ Anututä Munapiki terak niwoŋäreŋkuk. Nadäkaŋ, Anutu täŋo Munapikitä imaka kuduptagän nadäwän tärek täyak. Täŋkaŋ Anutu täŋo nadäk-nadäk äpmoŋpani imaka, nadäwän tärek täyak.

11 ✧ Uwä ŋode; Äma kubätä noripaki täŋo nadäk-nadäki täga nämo nadäwän täreneŋ. Nämo, äma u iniken mäjoni-tägän nadäk-nadäki täga nadäwek. Täŋpakaŋ Anutu udegän, äma kubätä Anutu täŋo nadäk-nadäki täga nämo nadäwän täreneŋ. Nämo, iniken Munapiki-tägän täga nadäwek.

12 ✧ Eruk, ninä kome ŋonitäŋo mäjo nämo yäpumäŋ. Nämo, Munapik Anutu-ken nanik yäpumäŋo u mebäri ŋodeta yäpumäŋ; Iron mebäri mebäri Anututä nimirkuko u nadäna tumäkta.

13 ✧ Unita imaka unitäŋo manbiŋam yäŋahäk täkamäŋ uwä äma täŋo man terak nämo täwetpäŋ täwoŋärek täkamäŋ. Nämo, man Munapiktä niwetpäŋ niwoŋärewani uterak täwetpäŋ täwoŋärek täk täkamäŋ. Bureni, Munapik täŋo nadäk-nadäkä man äma Kudupi Munapik ikektä täga nadänaŋi uterak täwetpäŋ täwoŋärek täk täkamäŋ.

14 ✧ Täŋ, ämawebe Kudupi Munapik ikek nämo

✧ **2:10:** Mat 13:11   ✧ **2:11:** Snd 20:27   ✧ **2:12:** Jon 16:13-14

✧ **2:13:** 1Ko 2:4   ✧ **2:14:** Jon 8:47, 14:17, 1Ko 1:23

uwä imaka Munapik-ken nanikpäŋ täga nämo yäpneŋ. Nämo, äma udewanitä imaka Munapik-ken nanik unita nadäwä jopi ude täk täkaŋ unita. Ba imaka udewani täŋo mebäri täga nämo nadäwä täreneŋ. Imata, äma Munapik ikek-tägän imaka Munapik-ken nanik täga kaŋpäŋ nadäwä täreneŋ.

15 ✧ Täŋkaŋ äma Munapik ikektä imaka kudup-tagän kaŋpäŋ nadäwä tärewäpäŋ yäpmäŋ danik täkaŋ upäŋkaŋ äma Munapik ikek nämo uwä äma unitäŋo mebäri täga nämo kaŋpäŋ nadäwä tärewäpäŋ yäpmäŋ danineŋ. Man unita Anutu täŋo man ŋode kudän täwani;

16 ✧ *Komen äma netätä Ekäni täŋo nadäk-nadäki nadäwän tärewäpäŋ nadäk-nadäk ätu imiŋkuk?*
Ais 40:13

Täga nämo! Täŋ, ninä Kristo täŋo nadäk-nadäk inŋitkamäŋ.

3

Äbot täŋpanita watä irit täŋo man

1 ✧ Eruk notnaye, äma Kudupi Munapik ikeкта man täga yäwetnaŋi, man udewani bian in täga nämo täwetnaŋi. Nämo, äma kome täŋo nadäk pen inŋiranita täga yäwetnaŋi udegän täwetpäŋ täwoŋäreŋkut. Kadäni uken in Kristo täŋo nadäk kädet terak nämo tägaŋkaŋ nanak paki ude pen itkuŋ.

2 ✧ Unita man täwetpäŋ täwoŋärek täŋkuro u ketem kehäromi ude nämo, ketem näbäni, nonoŋ

✧ **2:15:** 1Jo 2:20 ✧ **2:16:** Rom 11:34 ✧ **3:1:** Jon 16:12 ✧ **3:2:** Hib 5:12-13, 1Pi 2:2

udewanipäj tepmäj towik täņkut. Imata, ketem bureni nakta kehäromi nitek nämo itkuņ. Upäņkaņ apiņo inidegän itkaņ!

3 ✧ In nadäk kädet biani u pen iwaräntäj yäpmäj äbäkaņ. Notta kokwawak nadäk-nadäk ba yäj-ämikämik kädet u inken pen pätak. Unita in bänep nadäk-nadäk waki kädet-ken pen itkaņ yäj bureni täwetat. Komen äma täņo kudängän täk täkaņ.

4 ✧ In ätutäwä ñode yäk täkaņ; Nin Poltä äbotken nanik. Täņirä ätutäwä Nin Apolostä äbotken nanik yäj yäk täkaņ. Kädet u iwat täkaņ uwä komen äma täņo kädetgän iwat täkaņ.

5 Wa! Apolos u äma jidewani? Ba näk Pol imaka, äma jidewani unita nin unitä äbotken nanik yäj yäk täkaņ? Nek watä piä äma jopigän, Ekänitä piä man ini-ini niminük. Nektä piä täk täkamäk unitä täņpewän in Kristota nadäkinik täņkuņ.

6 U man wärani ñode bumik; Näkä yänat täņpakaņ Apolostä ume piņ yäbat täyak. Upäņkaņ Anututä ini ketem bureni pewän ahäk täkaņ.

7 Unita äma yänat täņpani u wäpi biņam ikek nämo. Ba äma ume piņ yäbarani u imaka, wäpi biņam ikek nämo. Nämoinik, Anutu, ketem bureni täņ pewän ahäk täkaņ u kubä-tägän wäpi biņam ikek.

8 Täņkaņ äma yänat täņpani u ba äma ume piņ yäbarani uwä mebäri kubätagän piä täk täkamän. Unita piä iniken iniken uterak gwäki kowata api yäpdeņ.

9 ✧ Unita ñode täwetat; Nekä Anutu täņo piäken piä kubägän täk täkamäk. Täņpakaņ inä Anutu täņo

✧ 3:3: 1Ko 1:10-11, 1Ko 11:18 ✧ 3:4: 1Ko 1:12 ✧ 3:9: Mat 13:3-9; Efe 2:20-22

piä ude.

Ba in enji kubä Anututä täñ itak ude.

10 ✧ Täñpäkañ näkä Anututä nadäk namiñkuko uterak enji täkta mebäri nadäwani äma ude itkañ enji unitäño bek äneñkut. Eruk bek uterak äma ätutä enji päraiki täñ itkañ. Täñpäkañ äma kubäkubä enji u täkta nadäñ dämiñkinik täñkañ täneñ.

11 ✧ Täñpäkañ bek äneñkuro uwä Jesu. Uwä enji unitäño mebärita itak. Äma kubätä enji unitäño mebärita kudupi kubä täga nämo pewek.

12 Upäñkañ äma ätutä bek uterak enji tänayäñ täkañ uwä gol siliwa ba mobä säkgämän säkgämänpäñ api täneñ. Täñirä ätutäwä ket nämo nadäwä tumbäkañ imaka pidämi ñodewanipäñ api täneñ; Päya kujat näbäni, gwäñgwäñ kujat ba tepärañpäñ api täneñ.

13 ✧ Ude tänayäñ täñopäñ piä tänayäñ täño unitäño bureni Kristo täño Kadäni Pähapken kwawak api ahäñ morewek. Kadäni pähap u kädäp ikek ahäñkañ kädäp unitä äma kubäkubä täño piäni uken api täñ-yabäwek.

14 Kädäptä täñ-yabäñirän äma kubä enji, bek uterak täñpayäñ täyak uwä nämo ijiwänä äma uwä kowata täga api yäpek.

15 Täñpäkañ äma kubä bek uterak täñpayäñ täkopäñ kädäptä kudup ijiñ paoränä mäyäk pähap api nadäwek. Ini uwä nämo api paoreko upäñkañ äma kädäp gänañ nanik wädäñ tarupmitnero ude.

Äma nämo yäniñ oretneñ

16 ✧ Eruk, äbot tänpäni inta ñode täwerayän täyat u nämo nadäkañ? In uwä Anutu täño kudupi yot, Kudupi Munapikitä u it täyak.

17 Unita äma kubätä Anutu täño eni u tänpän wanayän täño uwä Anututä kowata udegän äma u api tänpän waneñ. Imata, eni uwä Anututä inita iwoyäwani. Tänpäkañ eni uwä in ubayän.

18 Nadäkañ? In bämopjin-ken nanik kubätä kome ño terak nadäk-nadäk ikek itat yän nadäweko uwä iniken bänepi täñikñarek. Eruk äma uwä nadäk udewani mäde ut imiñpäñ nadäk-nadäk komen ämatä U guñ täño bumik yän yäk täkañ u yäpayän täko uwä nadäk-nadäk bureni nitek api irek.

19 ✧ U imata, kome ñonitänjo nadäk-nadäk täga uwä Anutu injamikenä guñ täño nadäk-nadäk täyak. Man unita Anutu täño man kudän kubätä ñode yäyak;

*Anututä tänpewän äma täño nadäk-nadäktä äyänutpäñ
äma ini tänpäwak täkañ. Jop 5:13*

20 ✧ Tänpäkañ Anutu täño man kudän kubätä ñode yäkgän täyak;

*Komen ämawebe täño nadäk-nadäki u Ekäni dapuri-
ken jopi ude täkañ. Sam
94:11*

21 Unita äma täño täktäkita nadäwä ärowani tänpäpäñ wäpi biñam yäpmäñ ärokärok kädet u kañ pewut. U imata, imaka imaka päke u in täñkentän tamikta biñamgän.

22 Pol, Apolos, Pita, ba kome ŋo, ba irit ba kumäŋ-kumäŋ, imaka apiŋo itkaŋ ba kämi api itneŋ u kudup in täŋkentäŋ tamikta biŋam.

23 Täŋpäkaŋ inä Kristota biŋam täŋjirä Kristo uwä Anututa biŋam täyak.

4

Kristo täŋo aposoroniyea man

1 ✧ In ninta ŋode nadäneŋ; Kristo täŋo piä watä ämaniye, Anutu täŋo man käbop itkuko u yäŋahäkta piä man yäŋ yämani yäŋ nadäneŋ.

2 ✧ Eruk, äma udewani piä keriken pewani u ŋode täkta yäwani; Piä tägagän täŋjirä piä mäheimitä man buramik äma bureni yäŋ nadäŋ yämekta yäwani.

3 Unita in ba kome ŋo terak man yäpmäŋ daniwani ämatä manken nepmanpän piä täyat u yäpmäŋ danikta nadäwätäk kubä nämo täk täyat. Nämo, näkŋa imaka, piä täk täyat u nämo yäpmäŋ danik täyat.

4 ✧ Täŋpäkaŋ näkŋawä piä täktäk kädawä waki kubä nämo täk täyat yäŋ nadätat. Upänkaŋ Anututä näkken momi kubä nämo kak täyak yäŋ nämo yäyat. Nämo, piä täk täyat u Ekäni kubä-tägän yäpmäŋ danik täyak.

5 ✧ Unita Ekäni täŋo kadäni nämo ahänjirän äma kubä täŋo piä nämo yäpmäŋ danineŋ. Ekänitä ini äbänkaŋ imaka bipmäŋ urani-ken käbop itkaŋ u kudup kwawak api pewän ahäneŋ. Täŋkaŋ äma täŋo bänep nadäk-nadäki käbop itak u imaka, kwawak api pewän ahäneŋ. Kadäni ugän Ekänitä

✧ 4:1: Tai 1:7 ✧ 4:2: Luk 12:42 ✧ 4:4: Sam 143:2 ✧ 4:5: 1Ko 3:8

äma kubäkubätä piäni kome terak itkañ tãñpani uterakgãn api yãniñ orerek.

Kristo tãño piä ämaniyeta man

6 ✧ Notnaye, Apolos-kät ninekta man yäyat ñowä intä nek-tãño kädet kuroñ u kañpãñ nadãñkañ man ñode yãwani tãño mebãri nadãwã tumãkta; Anutu tãño man kudãn tãwani ugãn iwatneñ. Injinken nadäk nãmo yãpurãrãtpãñ iwatneñ. Man u nadãkinik tãñkañ äma kubã tãño wãpi biñam yãpmãñ akunãkañ kubã tãño nãmo yãpmãñ äpneñ.

7 ✧ Unita imata injinta äma ätu yãrepmittãñ ärowani itkamãñ yãñ nadäk tãkañ? Ba imatãken upãñ Anutu-ken nanik nãmowã yãpmãk tãkañ? Imaka imaka päke u kudup Anutu-ken nanik yãpmãk tãkañ unita imata ninin pena ahãk tãkañ yãñkañ wãpjin biñam yãpmãñ ärok tãkañ?

8 ✧ In ñode käwep nadäk tãkañ; Imaka imaka päke ño kudup yãpmãñ moreñpãñ tãgagãn itkamãñ yãñ nadäk tãkañ. Jide? Inãku nin nirepmittãñ intãjukun äma tãño wãp biñam yãpmãñkamãñ yãñ nadäk tãkañ? Ude nãmo! Bureni ude itkañ yãwãnãku nin imaka, inkät intãjukun äma ude bok itkañ Wisikinik yãñ yãkkãne.

9 ✧ Upãñkañ nãmo! Intã ninta nadãwã äpani tãk tãkañ unita ñode bumik kañpãñ nadãtat; Anututã aposoro nin, äma äpani-inik ude, mäden-inik nipmañkuk. Ämawebe ba añero ba imaka päke u iñamiken nidãpmãñ-pewã kumãkta biñam ude bumik nipmañkuk.

✧ 4:6: Rom 12:3 ✧ 4:7: Rom 12:6 ✧ 4:8: Rev 3:17,21 ✧ 4:9: Rom 8:36; Hib 10:33

10 ✧ Bureni-inik! Kristota yänpän ninta nadänjirä äma nadäk-nadäki nämo, guṅ ude itkaṅ yän nadänkaṅ injintawä nin Kristo täṅo kädetta nadäna tumäk-inik täṅpani yän nadäk täkaṅ. Ninä kehärominin nämo. Täṅ, inä Nin kehärominin nitek yän nadäk täkaṅ. Ba ämatä intäṅo wäpjin biṅam yäpmän akuṅkaṅ ninta mäde ut nimik täkaṅ.

11 ✧ Nadäkaṅ? Bian umu itkumāṅotä it yäpmän äbäkamän ṅo ketem umeta niṅirä, ba tek däkṅeṅ jukut-jukut täṅpani wädäna ärowäkaṅ kuṅat täṅkumāṅotä pen kuṅatkamän. Ba ämatä nidäpmänpän niwat kireṅjirä patpat kometa wäyäkṅek täkamän.

12 ✧ Täṅkaṅ ketem yabän ahänpän nakta ketnintä komi piä täṅpän yabän ahäk täkamän. Täṅitna yänärok man niwerirä upänkaṅ Anututä täṅkentän yämän yänpän yänapik täkamän. U komi piä nimik täkaṅ unita täga yän nadänpän buramik täkamän.

13 ✧ Ninta man wakiwaki yäk täkaṅ upänkaṅ kowata man kwini yäwet täkamän. Bureni-inik! Ninä ämatä jiraṅ ureṅ täṅpä kuk täkaṅ udewani. Ämawebe inamiken jopi jäwäri, garok ikek ude itkamän. Ude itkumāṅotä pen it yäpmän äbäkamän.

14 Man ṅo in mäyäk tamikta yänpän nämo yäyat. Nämoinik, nanaknaye bureni yän yänpän umun man kudän täṅ tamitat.

15 ✧ Kristo täṅo kädet täwetpän täwoṅäreкта äma bumta, 10,000 ude it tamikaṅ upänkaṅ nanjiye mäyap nämo. Näk pengän Manbiṅam Täga täwerira

---

✧ 4:10: 1Ko 3:18 ✧ 4:11: 2Ko 11:23-27 ✧ 4:12: Apos 18:3, 1Ko 9:14-15, 2Te 3:8; Sam 109:28; Mat 5:44 ✧ 4:13: Kra 3:45 ✧ 4:15: Gal 4:19

nadäkinik täŋkuŋo unita Jesu Kristo täŋo Manbiŋam Täga uterak nanjin kubägän ude itkut.

¹⁶ ✧ Unita man kehäromi ŋode täwetat; In näkŋo kädet kuroŋ iwatneŋ.

¹⁷ ✧ Mebäri unitagän yäŋpäŋ Timoti, Ekäni wäpi terak nanakna bureni-inik ba täŋkentäkna tägagämän, gäripi nadäŋ imik täyat u iniŋ kireŋira äretak. U Jesu Kristo täŋo kädet näkä iwatpäŋ äbot täŋpani ämawebe komeni komeni yäwetpäŋ yäwoŋärek täk täyat unita guŋ täneŋ yäŋpäŋ yäŋkodak taŋpäŋ kaŋ täwerän yäŋpäŋ iniŋ kiretat.

¹⁸ Täŋpäkaŋ in ätutä ŋode nadäkaŋ; Täga nämo päbä api nibäwek yäŋ nadäŋkaŋ gup yäpmäŋ ärokärok kudän täŋ itkaŋ.

¹⁹ ✧ Upäŋkaŋ Ekänitä nadäŋ namänä näk inken bäräneŋ-inik api ärewet. Äreŋpäŋä äma gup yäpmäŋ ärokärok kudän täŋ itkaŋ unitäŋo mebäri api kaŋpäŋ nadäwet. Äma uwä bureni pewä ahäk täkaŋ ba mangän jop yäk täkaŋ u api kaŋpäŋ nadäwet.

²⁰ ✧ Unita nadäkaŋ? Anututä intäjukun irirän gämori-ken itkaŋ kuŋat-kuŋat kädet u man terakgän nämo, u kehäromini terak ahäk täyak.

²¹ Eruk, kädet jidewani u täŋjira känäyäŋ nadäkaŋ? Komi terak yäpän-siwon tawäpäŋ kaŋ nipmaŋpäŋ yäŋ nadäkaŋ? Ba ninin kädetnin yäpna siwon tawäpäŋ iritna gäripi nadäŋpäŋ bänep kwini terak kaŋ äbän yäŋ nadäkaŋ?

5

✧ **4:16:** Plp 3:17, 1Te 1:6 ✧ **4:17:** Apos 19:22 ✧ **4:19:** Apos 18:21

✧ **4:20:** 1Ko 2:4

Kubokäret kädet iwarani iwat kirewut!

1 ✧ Eruk, ämatä intäño manbiñam ñode yäjirä nadäk täyat; Kubokäret kädet wakiinik kubä, guñ ämatä nämo täk täkañ u in bämopjin-ken ahatak. Uwä ñode; Inkät nanik äma kubätä iniken miñi-kät pat tākamän.

2 Wära! In bämopjin-ken kädet udewani itak upänkañ imata nin täga itkamän, Anutu täño man nadäwani bureni yäj yäk täkañ? Ude nämo, gup yäpmän ärokärok kädetjin penpäñ injinta nadäwä wakiinik täñpöpän konäm butewaki tänañi täkañ. Ude täñkañ äma waki ude täñpani u bämopjin-ken nanik yäjiwat-pewä inigän itnañi täyak.

3 ✧ Inä näka ban itak yäj nämo nadäneñ. Nämo, gupna ban itak upänkañ bänep nadäk-nadäkna inkät itak uwä näk inkät bureni it täyat bu-mik. Täñkañ inkät ude itkañ äma kudän wakiinik täñpani uku yäpmän danitat.

4-5 ✧✧ Unita man kehäromi ñode yäyat; In käbeyä täñpän Ekäni Jesutä käbeyä inkät bok itnayän täkañ unitäño kehäromi terak äma waki täñpani u Satan keriken pewut. Ude täñirä gupi täñpän wawayän täko upänkañ bänepi sukurenjirän Ekäni täño kadäni pähapken mäjoni Ekänitä inita biñam äneñi kañ täñpän. Täñpäkañ bänep nadäk-nadäknatä inkät bok itpäñ käbeyä kañ ahawän.

6 ✧ Unita nadäkañ? Nin täga itkamän yänpän gupjin yäpmän ärok täkañ uwä täga nämo. Ñode nämo käwep nadäk täkañ; Yis täpurigän upänkañ käräga tañi-kät awähutpewä piä tañi tāk täyak.

✧ 5:1: Wkp 18:7-8; Lo 22:30; Lo 27:20 ✧ 5:3: Kol 2:5 ✧ 5:4-5: Mat 16:19, 2Ko 13:10 ✧ 5:4-5: 1Ti 1:20, 1Pi 4:6 ✧ 5:6: Gal 5:9

7 ✧ Eruk äbot täņpani in uwä käräga ude. Unita in bämopjin-ken nanik yis biani u kudup täņuren täņpä kut. Ude täņkaņ käräga säkgämän, yiskät nämo awähurani, Pasova kadäni-ken nak täkaņ ude kaņ irut. U imata, inä yiskät nämo awähurani äbot ude itta yäwani. Täņpäkaņ nin ärut-paktaņ nimani tom bätaki kubä it nimitak, tom bätaki, Pasova orekirit kadäni-ken däpmäņ-pewä kumäk täkaņ ude. Uwä Kristo, ninta yäņpäņ ärawa ude kumbuko u.

8 ✧ Unita ämawebe Pasova ketem näna yäņpäņä yis biani ureņ täņpä kuk täkaņ, in udegän momijin ba kädet wakiwaki u kudup kaņ peņ morewut. Ude täņkaņ bänep siwoņi terak, käräga yiskät nämo awähurani ude man bureni täņo kädet iwatpäņ kuņat täkot.

9 ✧ Eruk, manbiņam kubä bian kudän täņ tamiņkuro uterakä in ämawebe kubokäret kädet iwarani-kät bok kuņatta yäjiwätkut.

10 Täņpäkaņ äma Anututa nämoinik nadäņkaņ kubokäret kädet, äma täņo tuņum yabängärip täņpani, kubo äma ba anutu jopi yäniņ orerani ukät itpäņ-nadähta ba man yäņpäņ-nadähta nämo yäjiwätat. Nämo, äma udewani tokņek itkaņ unita yabäņ umuntaņ päņku deken iren?

11 ✧ Nämo, äma ñodewanita yäņkut; Äma näk äbot täņpani yäņkaņ kubokäret kädet, dapun-gärip kädet, anutu jopi yäniņoret kädet, ba äma täņo wäpi yäpmäņ äpani, ba ume naņkaņ täņguņguņ täņpani ba kubota täņpani, äma udewanita yäņpäņ kudän täņ

✧ 5:7: Kis 13:7, 12:21; Ais 53:7, 1Pi 1:19 ✧ 5:8: Lo 16:3 ✧ 5:9: Mat 18:17, 2Te 3:14 ✧ 5:11: 2Te 3:6; Tai 3:10, 2Jo 10

tamiŋkut. Äma udewani mäde ut yämiŋpäŋ ukät itpäŋ-nadäk ba ketem bok naknak nämoinik täneŋ.

12-13 ☆☆ Unita nadäkaŋ? Ämawebe Anututa nämoinik nadäwani u yäpmäŋ danikta nämö itkamäŋ. Nämö, Anututä ini ämawebe udewani api yäpmäŋ daniwek. Täŋpäkaŋ ninä äbot täŋpani ämawebe yäpmäŋ daninaŋi. Unita Anutu täŋo man ŋode kudän täwani; Äma waki täŋpani bämopjin-ken nanik yäwat kireŋpewä kut! *Lo 17:7*

6

Notjiye gapman täŋo manken nämö yepmaneŋ

¹ Notnaye, intäŋo manbiŋam ŋode nadäk täyat; Inkät nanik kubätä noripakita bänepi wawäpäŋ ämawebe Anututa nämö nadäk täkaŋ u iŋamiken manken yepmak täkaŋ. Wa! Kädet u mäyäki! Äbot täŋpani notjiye bämopi-ken täga yäpä täganaŋi nämö?

² ☆ Ai! Anutu täŋo kudupi ämawebe nintä ämawebe ba imaka imaka kome terak ba kunum gänaŋ it täkaŋ u intäjukun it yämiŋpäŋ api yäpmäŋ danine yäŋ nämö ba nadäkaŋ? Eruk, imaka taŋi ude tänayäŋ tämäŋo unita in injin-tägän bäräpi täpuri täpuri bämopjin-ken ahäk täkaŋ u täga yäpä täganaŋi nämö?

³ Ba nin aŋero kunum gänaŋ it täkaŋ u imaka, api yäpmäŋ danine. Ude tänayäŋ tämäŋo unita kome terak ŋonitäŋo bäräpi ahäŋ nimik täkaŋ u täga yäpmäŋ daninaŋi!

4 Unita man bämopjin-ken ahänjirän imata Anututa nadäkinik nämo tänpäni-ken man u yäpmänj daniwut yänpänj kuk täkañ?

5 In mäyäk nadäwut yänpänj ude täwetat! Inken äma nadäk-nadäk ikektä man äbot tänpäni notjiye bämopi-ken ahäwayänj täko u yäpmänj danikta kubä nämo itak ba?

6 In ude tänañi upänkañ äbot tänpäni kubätä noripaki wädänj päñku manken tenjirän äma Kristota nämo nadäwanitä man u yäpmänj danik täkañ. Umuri pähap!

7 ✧ Inä äbot tänpäni notjiye manken yepmak täkañ uwä kwawak ñode niwonjärek täyak; In kädet wakiken uku mänkañ uba. Inä ñode täga nämo täneñ? Kubätä waki täñ gameko uwä jop kwikini täga nämo iren? Ba kubätä tuñumka kubo täweko uwä jop täga nämo käwen?

8 Upänkañ ude nämo täk täkañ. Nämo, in injin buap upänkañ kubota ba waki kowata kowata täk täkañ.

9-10 ✧ Upänkañ jide? Man ñode nämo nadäk täkañ? Ämawebe gwäk pimiñpäñ kädet waki täk täkañ uwä Anutu täño kañiwat yewa gänañ täga nämo api itneñ. Unita bänepjin jop tänyäkñatneñta! Kubokäret kädet iwarani, Anutu jopi yäniñ orerani, webe äpiye nikek yäwarän täwani, ämanitä ämani noriye yäwarän täwani, kubota tänpäni, äma täño tuñum yabängärip tänpäni, äma ume nañkañ tängunñun tänpäni, noriye wäpi yäpmänj äpäk-äpäk tänpäni ba äma piä mähemiye tänyäkñatpäñ monenñ tuñumi

---

✧ **6:7:** Mat 5:39, 1Te 5:15, 1Pi 3:9 ✧ **6:9-10:** Gal 5:19-21; Efe 5:5; Rev 22:15

kubo täŋ yämani, ämawebe udewani kubätä Anutu täŋo kaŋiwat yewa gänaŋ nämoinik api ärowek.

11 ✧ Täŋpäkaŋ inken nanik ätu kädet ude täk täŋpani. Upäŋkaŋ Anututä momijin ärutpak taŋpäŋ tepmaŋpän inita biŋam täŋkuŋ. Täŋkaŋ Ekäni Jesu Kristo wäpi terak ba Anutunin täŋo Munapik unitäŋo kehäromini terak Anututä täŋpewän injamiken ämawebe siwoŋi äbot ude itkaŋ.

Gupjinä Anutu iniŋ oretta biŋam

12 ✧ Täŋpäkaŋ äma kubätä ŋode yäwek; Kristotä nämagutkuko unita näk imaka u ba u tägagän täŋpet yäk. Yäwänä kowata ŋode iweret; Täga yäyan upäŋkaŋ imaka u ba u täkta nadäk täyan u kuduptagäntä kädet siwoŋi iwatta nämo täŋkentäŋ gamek. Täŋpäkaŋ äma u ŋode yäwek; Imaka u ba u kudup täga täkta naniŋ kirewani yäk. Yäwänä ŋode iweret; Ude upäŋkaŋ ŋode nadäwen; Imaka u ba u jop kaŋira närepmirirän näk unita watä äma ude täga nämo iret.

13 ✧ Täŋpäkaŋ äma uwä manna u utpäŋ ŋode yäwek; Ude nämo yäk. Kokna uwä ketem nakta biŋam. Täŋpäkaŋ ketem uwä koknata biŋam. Anututä yarä u bok api pewän paotdeŋ unita nadäwätäk nämo täk täyat yäŋ yäwek. U bureni upäŋkaŋ ŋode täwetat; Gupnin uwä kubokäret täkta biŋam nämo. Nämoinik, u Ekänitä inita watä piä täŋ imikta biŋam. Ba Ekänitä ini gupnin kaŋiwatta biŋam yäwani.

14 ✧ U imata, Anututä Jesu komegup ikek awaŋ gänaŋ nanik wädäŋ tädotkuk. Eruk, nin imaka

udegän kehäromini terak komegup ikek api wädän tädorek.

15 ✧ Jide? Gupjin uwä Kristo täño gupi moräk-moräktä itkañ yän nämo nadäkañ? Ude itkañ unita jide? Kristo täño gupi moräk uwä kubokäret webekät bok kentänjirän tægawek? Nämoinik!

16 ✧ Ba ñode nämo nadäk täkañ? Äma kubätä kubokäret webekät kentäweko uwä gup kubägän täkamän. Unitawä Anutu täño mantä kwawak ñode yäyak; Yarä uwä gup kubägän api tädeñ.

17 ✧ Täñpäkañ äma Ekäni-kät kentäk täkañ uwä mäjoni Ekäni-kät kubägän ude täkamän.

18 Unita kubokäret kädet kañumuntañ metänpeñ kut. Imata, momi ätu täk täkamäñ uwä gupnin punin ñonitä-gän täk täkamäñ. Täñ, kubokäret kädet täk täkañ uwä iniken gupi ba bänepi bok täñpä wakiinik täk täkañ.

19 ✧ Ba man ñode pätak u nämo käwep nadäk täkañ? Gupjin uwä Kudupi Munapik, Anututä tamñkuko bänepjin-ken it täyak unitäño kudupi yot ude itkañ. In injinta biñam nämo!

20 ✧ Nämoinik, inä Anutu, gwäki ärowani penpäñ tämagutkuko unita biñam itkañ. Unita gupjintä Anutu wäpi biñam yäpmäñ ärok täkot.

7

Yanäpi täktäk täño man

✧ **6:15:** Rom 12:5; Efe 5:30   ✧ **6:16:** Mat 19:5   ✧ **6:17:** Jon 17:21-23; Rom 8:9-11   ✧ **6:19:** 1Ko 3:16   ✧ **6:20:** 1Ko 7:23, 1Pi 1:18-19; Plp 1:20

¹ Eruk, man kubäkubä kudän tänpän naminkuŋo unitaŋo kowata kudän täŋ tamitat ŋo. Inä ŋode yänkuŋ; Äma, webe nämo yäpneŋo uyaku täga.

² Ude täga yäk täkaŋ upänkaŋ kubökäret kädet taŋi-inik pätak unita äma kubäkubä webeni niked, ba webe kubäkubä äpiye niked itneŋ.

³ Täŋkaŋ äma täŋo gupi uwä webenita biŋam unita nämo iyap täwek. Tänpäkaŋ udegän, webe täŋo gupi uwä äpita biŋam unita nämo iyap täwek.

⁴ Unita ŋode nadäkot; Webeni ini-tägän iniken gupita mähemi nämo täyak, äpitä webeni täŋo gupita mähemi bok täkta yäwani. Täŋ, udegän äpi ini-tägän iniken gupita mähemi nämo täyak, webenitä äpi täŋo gupita mähemi bok täkta yäwani.

⁵ Unita nädapi täŋpani in, gupjinta nämo iyap täneŋ. Täŋ, yänpän-nadäk tänpän inigän inigän itpäŋ Anutu-ken yänapik piä kaŋ tädayän nadänpänä inigän inigän täga itdeŋ. Upänkaŋ inigän inigän kadäni käroni täga nämo itdeŋ. U imata, nadäk-nadäkita watä nämo irirän Satantä tänyäkŋat-pewän waki tädeŋo udetä äneŋi kentädeŋ.

⁶ Man yänahätat ŋo in täŋkentän tamik-tagän. U бага ude nämo peyat.

⁷ ✧ Näkä gäripi nadäk täyat uwä näkä itat udegän kaŋ irut yän nadäk täyat. Upänkaŋ nadäkinik täŋpani kubäkubäta iron Anutu-ken nanik inigän inigän yämani. Kubätä ude itta kehäromi imani. Täŋ, kubäwä ude täkta kehäromi imani.

⁸ Unita gubaŋi gubaŋi ba ämawebe kajatta ŋode yäyat; U gubaŋi näkä itat udegän itnayän täŋo

---

✧ 7:7: Mat 19:12

uyaku täga.

⁹ ✧ Upänkaŋ nadäk-nadäkna ba gupnata watäni täga nämo iret yän nadänpänjä webe ba äma kaŋ yäput. U imata, kaŋgärip tänpänj kubokäret kädet iwatneŋta.

¹⁰ ✧ Eruk, nädapi inta бага ɲode peyat. Baga ɲowä näkɲaken nadäk-nadäk nämo, u Ekäniken nanik. Uwä ɲode; Webenitä äpi nämoinik pewek.

¹¹ Täŋ, peweko uwä gubaŋigän irek, ba ittängän äpikät äneŋi kentänpänj itdeŋ. Tänpäkaŋ ämatä webeni udegän, nämoinik pewek.

¹² Eruk, in ätutawä näkɲaken nadäk, Ekäni täŋopänj nämo, ɲode täwetat; Nadäkinik täŋpani kubä täŋo webeni nadäkiniki nämotä äpikät pen itta nämo bitnäweko uwä äpitä nämo yän-iwarek.

¹³ Tänpäkaŋ udegän, nadäkinik täŋpani webe kubä täŋo äpi nadäkiniki nämotä webeni-kät pen itta nämo bitnäweko uwä webenitä nämo yän-iwarek.

¹⁴ U imata, äma nadäkiniki nämo uwä webeni täŋo nadäkinikitä Anututa biŋam itta kädet käwep äpi täwit imek. Ba webeni nadäkiniki nämo u äpi täŋo nadäkinikitä Anututa biŋam itta kädet käwep äpi täwit imek. Ude bureni nämo tänpäwä ironjiniye Anututa biŋam nämo itneŋ. Upänkaŋ uwä kudupi itkaŋ.

¹⁵ ✧ Tänpäkaŋ nadäkinik nämo täŋpani kubätä webeni ba äpi nadäkinik ikek u pekta nadäweko uwä nämo iniŋ bitnäneŋ. Nämo, teŋpeŋ kweko uwä nadäkinik täŋpani äma ba webe u nädapi täŋo topmäk-topmäk terak pen täga nämo itneŋ.

Upänkaŋ ɲode nadäwut; Anututä ämawebe ätukät bänep kubägän terak itta nimagutkuk.

16 ✧ Tänpäkaŋ bok itdeŋo uwä webe nadäkinik tänpäni in äpjiye nadäkiniki nämo u täŋkentäŋ yämiŋirä bänepi käwep sukurenpäŋ Anututa biŋam täneŋ. Ba äma nadäkinik tänpäni in webejiye nadäkiniki nämo u täŋkentäŋ yämiŋirä bänepi käwep sukurenpäŋ Anututa biŋam täneŋ.

Anututä ude tepmaŋpani unita täga nadäneŋ

17 ✧ Tänpäkaŋ Anutu täŋo äbot kubäkubäta бага ɲode peŋ yämik täyat; Ekäni Jesutä in kubäkubä inide iwoyänpäŋ tepmaŋkuko udegän pen kaŋ irut. Ba jide irirä Anututä in inita biŋam tämagutkuko udegän kaŋ irut.

18 Uwä ɲodeta yäyat; Inken nanik ätu gupi moräk madäwani itkaŋ nadäkinik täŋirä Anututä tämagutkuk. Eruk, inä jide tänpäŋ gupnin moräk äneŋi yäpurärätne yäŋ nadäwätäk nämo täneŋ. Ba inkät nanik ätu gupi moräk nämo madäwani itkaŋ nadäkinik täŋirä Anututä tämagutkuk. Eruk, inä gupjin moräk madäkta nämo nadäneŋ.

19 ✧ U imata, kudän uwä imaka jopi. Gup moräk madäwani ba nämo madäwani u Anutu inamiken tägagän itkaŋ. Täŋ, Anutu täŋo бага man iwat-iwat unitä bureni-inik täyak.

20 Unita Anututä in inita biŋam tämagutkuk-ken itkuŋo udegän kaŋ irut.

21 Gäk äma täŋo piä watä äma jopi itkaŋ nadäkinik tänpäŋ Anututa biŋam täŋkuno tänpäwä eruk, unita nadäwätäk nämo tänpän. Täŋ, äma täŋo komi piä

u penpän gäknaken gärip terak itta kädet kubä tumbänä täga iwaren.

22 ✧ Nadäkan? Äma kubä äma täno piä watä äma jopi irirän Anututä imagutkuko u tänpäwä eruk, äma uwä inidegän itkan node nadäwek; Näk Anututä yen pit naminpän iniken piä täkta nepmanpani yän nadäwek. Täņkan udegän äma kubä äma gämoni-ken nämo, ini jop kuņarani ude irirän Anututä imagutkuko u tänpäwä eruk äma uwä inidegän itkan node nadäwek; Näk Kristo täno watä piä äma jopi ude itat yän nadäwek.

23 Bureni-inik, Anututä gwäki ärowani-inikpän in suwanĳkuko unita äma täno topmäk-topmäk terak nämo itneņ.

24 Unita notnaye äneņi node yäkgän täņpa; Anututä in kubäkubä inita biņam tämagutkuk-ken uken itkuņo Anutu-kät kwasikotpän pen udegän kan irut.

Gubaņita man

25 ✧ Eruk, gubaņi gubaņita kudän täwayän. Uwä näknaken nadäk, Ekäni täno nämo upänkan Anutu butewaki nadän naminĳkuko unita man yäyat no täga nadäwä bureni täneņ.

26 Näk node nadäk täyat; Kadäni wakiken itkamän unita in gubaņi itkan udegän kan irut.

27 Täņkan gäk webe yäpuno u tänpäwä webe u pekta kädetta nämo wäyäknewen. Ba nämo yäpuno u tänpäwä yäpmäkta piäni nämo täņpen.

28 ✧ Upänkan webe yäpayän täno uwä momi nämo. Ba webe gubaņitä äma yäpayän täko u

imaka, momi nämo. Upänkañ ämawebe nädapi täñpanitä kome terak ɲo bäräpi mäyap api yabän ahänejo unita kädet udewani inken ahän tamek yäñpän täwetat.

29 ✧ Ɖodeta yäñpän yäyat; Kadäni iwoyänkuko uku keräpi-inik täyak, kome pähap ɲo itak ɲodegän nämo api irek. Unita kome ɲo terak irit unita nadäwätäk tañi nämo täneñ. Mebäri unita webe nitek in nadäk-nadäkjin webejiye terakgän nämo peneñ. Nämo, webe nämo yäpani ude bumik kañ irut.

30 Ba konäm butewaki terak it täkañ in konäm butewaki terak nämo irani ude kañ irut. Ba oretoret terak irani in oretoret nämo täñpani ude kañ irut. Ba moneñ piä täñpani intä moneñ u näkñaken nämo yän nadäñpän kañ kuñarut.

31 ✧ Ba äma kome täño tuñum yäpmän kuñat täkañ in moneñ tuñumjin nämo ude bumik kañ kuñarut. U imata, kome pähap ɲo itak ɲodegän nämo api irek. Nämo, uwä paorayän keräp täyak.

32 Notnaye, näk intä nadäwätäk ikek kuñatta nämo nadätat unita man ɲo täwetat. Ɖode nadäk täkamän; Yanäpi irit täño nadäwätäktä äma gubañi nämo yepmänit täyak unita Ekäni täño piätagän nadäwätäk täk täkañ, ba Ekänitä yabäwän tägakta nadäk kädet kubägän iwat täkañ.

33 Täñ, nadäkinik täñpani webe nitektä kome täño nadäwätäk terak bok kuñat täkañ. Ba webeni bänepi täñpidäm takta nadäwätäk täk täkañ.

34 Unita nadäk yarä terak kuñat täkañ, webeni nanakta watä itta ba Ekäni täño piä täkta

nadawätäk yarä u täk täkaŋ. Tänpäkaŋ webe gubaŋi, äma nämo yäpani u Ekäni täŋo piäta nadawätäk täk täkaŋ. U gupi bänepi kuduptagän Anututa biŋam kudupi ude iniŋ kirekta piäni täk täkaŋ. Täŋ, webe äpi nikektä kome täŋo nadawätäk terak bok kuŋat täkaŋ. Ba äpi bänepi täŋpidäm takta nadawätäk täk täkaŋ.

³⁵ Man yäyat ŋo in täŋkentäŋ tamikta yäyat. U bäräpi tamikta ba taniŋ bitnäkta nämo yäyat. Nämo, man ŋonitä täŋkentäŋ tamiŋirän in kudän siwoŋi iwatpäŋ bänep nadäk-nadäkjin kudup Ekäni terakgän peŋpäŋ kaŋ kuŋarut yäŋ nadätat.

³⁶ Unita äma gubaŋi, webe jop iwoyäŋ tama-nipäŋ yepmakta nadäk täkaŋ inta ŋode yäyat; In kubätä ŋode nadäwek; Webe u nämo yäpayäŋ täro uwä goret täŋ imet yäŋ nadäwek. Ba gup nadäŋ gäripnata watä täga nämo iret yäŋ nadänpäŋ, ba webe u yäpnaŋi yäŋ nadäwek. Eruk ude nadäwayäŋ täko uwä iniken gärip iwatpäŋ webe u täga api yäpek. Tänpäkaŋ yäpeko uwä momi nämo.

³⁷ Täŋ, äma kubä gubaŋigän itta kubätä peŋ iw-eränkaŋ nämo, ini nadäk kehäromigän peŋpäŋ gup nadäŋ gäripnata watä täga iret yäŋ nadäwek. Eruk, äma udewani uwä webe iwoyäŋ imani u nämo yäpeko u täga. Goret nämo täŋpek.

³⁸ Unita ŋode yäwa; Äma, webe iwoyäŋ imani yäpeko uwä täga täŋpek. Täŋ äma, webe u kehärom taŋpäŋ nämo yäpeko uwä tägagämän kubä täŋpek.

³⁹ ✧ Eruk unita man kubä ŋode yäkgän täŋpa; Äpi kodak irirän webeni äma unita biŋamgän pen irek. Tänpäkaŋ äpi kumbeko uwä webe u äma kubä

täga yäpeko upänkaŋ Ekänita nadäkinik täŋpanipän yäpek.

⁴⁰ Ude upänkaŋ näkŋa ŋode nadätat; Webe u äma kubä nämo yäpeko uwä säkgämän-inik irek. Täŋpäkaŋ näk imaka, Kudupi Munapik ikek unita yäyat ŋo Munapik unitä nadäk-nadäkna täŋmeham taŋ naminjirän yäyat yän nadätat.

8

Tom anutu jopita ijin yämanita man

¹ ✧ Eruk, tom anutu jopita ijin yämani unita kudän täwayän. Äma ätutä ŋode yäk täkaŋ; Nin kudup nadäk-nadäknin ikek yän yäk täkaŋ. U bureni yäk täkaŋ upänkaŋ äma mäyaptä nadäk-nadäki taŋita yänpäŋ gupi jop yäpmän ärok täkaŋ. Täŋ, äbot täŋpanitä nadän yämikinik kowata kowata täŋpäŋ kuŋatnayän täŋo uyaku Kristo täŋo ämawebe kehäromini nitek api itneŋ.

² ✧ Täŋkaŋ äma kubätä inita näk imaka kudup nadäwa tärekaŋ yän nadäweko uwä ini bänepi jop yän-ikŋarek. U nadänaŋi ude nämo nadätak yän yäne!

³ ✧ Täŋ, äma kubätä Anututa gäripi nadän iminpäŋ nadän imikinik täk täyak, äma unita Anututä bureni-inik nadän imitak.

⁴ ✧ Unita tom anutu jopita ijin yämanipän naknakta näwet yabänkuŋo unita jide yänayän? Ŋode; Anutu jopi uwä bureni nämo, wäranigän yän nadäk täkamän. Ba Anutu yarä nitek nämo, Anutu bureni-inik kubä-tägän itak yän nadäk täkamän.

✧ **8:1:** Apos 15:29 ✧ **8:2:** Gal 6:3 ✧ **8:3:** Gal 4:9 ✧ **8:4:** 1Ko 10:19; Gal 4:8; Lo 4:35,39; Lo 6:4

5-6 ☆ Imaka unita anutu yāŋ yāwerani kunum terak ba kome terak itkaŋ, ba imaka māyapta anutu yāŋ yāk tākaŋ, ba imaka māyapta ekāninin yāŋ yāk tākaŋ upāŋkaŋ nintāŋo Anutu bureni-inik kubā-tāgān itak. U Nanin pāhap, imaka yāwān ahāwani unita biŋamgān it tākamāŋ. Ba Ekāninin bureni kubā-tāgān itak. U Jesu Kristo, imaka kuduptagān unitāŋo kehāromi terakgān it tākaŋ, ba nin imaka, unitāŋo kehāromi terakgān it tākamāŋ.

7 Tāŋpākaŋ nadākinik tāŋpani notjiye ātu man unita nāmo nadāwā tārek tākaŋ. U anutu jopi nadāŋ yāmik-yāmik kādet bian iwat tāŋkuŋo unita pen juku piŋ itkaŋ unita ketem anutu jopita ijiŋ yāmanipāŋ naŋkaŋā u imaka bureni-inikta ijiŋ yāmani yāŋ nadāk tākaŋ. Anutu jopi tāŋo mebāri ket nāmo nadāwā tārek tākaŋ unita ketem u naŋkaŋ bānepitā Anutu iŋamiken goret tākamāŋ yāŋ nadāk tākaŋ.

8 ☆ Nadākaŋ? Ketemtā nāmo nimagut pāŋku Anutu dubini-ken nipmak tāyak. Nāmo, ketem u ba u nānero ba nāmo nānero unitā tāŋpewān Anutu iŋamiken tāga ba waki ude nāmo itne.

9 ☆ Ude upāŋkaŋ ket nadāwut. In nadāwā tārewāpāŋ imaka u ba u tāgagān tāne yāŋ nadāk tākaŋ upāŋkaŋ nadāk-nadāk u iwarirā notjiye nadākiniki kwinitā tabāŋpāŋ udegān tāŋkaŋ nadākiniki tāŋpā wanēŋta!

10 Nodeta nadāwut; Nadāwā tārewani inkāt nanik kubātā anutu jopi tāŋo iniŋoret eŋi gānaŋ itkaŋ tom anutu jopita ijiŋ yāmani naŋ irirān notjin-

☆ **8:5-6:** Mal 2:10, 1Ko 12:5,6; Efe 4:5,6; Jon 1:3 ☆ **8:8:** Rom 14:17

☆ **8:9:** Rom 14:13-15; Gal 5:13

pak nadäkiniki kwini kubätä käweko uwä ñode nadäwek; Näkña udegän täga täñpet yäj nadäñpän nadäkiniki täñpän waneñ.

11 ✧ Wära! Kristotä notjinpak nadäkiniki kwini unita yäñpän kumbuk. Unita nadäk-nadäkjin nikektä notjinpak udewani kubä täño nadäkiniki täñpewä waneño uwä tægawek? Nämö!

12 Notjiye nadäkiniki kwini udewanita goret täñ yämiñpewä bänep nadäk-nadäki kehäromi nämö u täñpawak täkañ uwä Kristota udegän goret täñ imik täkañ.

13 ✧ Unita nin kubäkubätä ñode nadänañ; Ketem näkä nak täyat unitä täñpewän äbot täñpani notnapak kubätä momi-ken mañpanä eruk, tom wari nämoinik api näñpet. Nämotä nämoinik, näkä täñpewa notnapak momi täñpek yäj nadäwet.

9

Pol uwä aposoro noriye ätu udewanigän

1 ✧ Jide? Man yäyat unita näkä nadäwä äpani täk täyak? Eruk näkñata ñode täwera nadäwut; Näk äma kubä täño topmäk-topmäk terak nämö it täyat. Nämö, näk aposoro bureni kubä. Näk Ekäninin Jesu u kañkut. Ba Ekäni täño piä täk täyat unitäño bureni uwä in ubayäj.

2 ✧ Äma ätutä näkä nadäñirä aposoro bureni nämö täk täkañ. Upäñkañ intä uyaku näkä aposoro bureni yäj nadäk täkañ, ei yäj? Täñkañ Ekäni täño manbiñam täwerira nadäkinik täñkuño unitä

✧ **8:11:** Rom 14:15,20 ✧ **8:13:** Rom 14:21 ✧ **9:1:** Apos 22:17-18; Apos 26:16, 1Ko 15:8 ✧ **9:2:** 2Ko 3:2-3

kwawak ɲode yājahatak; Nāk Ekāni tāŋo aposoro bureni kubä.

³ Eruk, äma näkŋo aposoro wäp ba piä yäpmänj danik täkaŋ unitäŋo jop manman u yäpmänj äpäkta ɲode yäyat;

⁴ ✧ Jide? Banabas-kät nektä piä tāŋo gwäkita ketem ume täga nämo näde?

⁵ ✧ Ba aposoro ätu ba Pitakät Ekāni tāŋo noriyetä webeniye yämaguräkaŋ piäta bok kuŋat täkaŋ u, nek udegän, äbot täŋpani webe ninekta yäpmänjkaŋ bok täga nämo kuŋatne?

⁶ Ba jide nadäkaŋ? Aposoro ätutä piä gwäki yäpmänjirä Banabas-kät nek-tägän ninek gupnek täŋkentäkta monen piä täga täde?

⁷ Ude nämo! Äma piä mebäri mebäri tāk täkaŋ uterak gwäki yäpmäk täkaŋ. Ämatä ämaken piä täŋpänj unita gwäki yäpmäk täkaŋ. Ba gapman tāŋo komi ämatä ini-tägän ini nämo täŋkentäk täkaŋ. Ba äma kubätä ketem piä täŋpänj ketem u täga näŋpek. Ba sipsip tāŋo watä ämatä watäni itneŋo u gwäkita nononji tākätpäŋ nak täkaŋ. Watä jop nämo it täkaŋ.

⁸ Täŋ, yäyat ɲowä äma tāŋo nadäk terak yājahatak yāŋ käwep nadäkaŋ. Upänjkaŋ nämo, бага mantä udegän yäyak.

⁹ ✧ Moses tāŋo бага man terak ɲode kudän täwani pätak; Bulimäkautä piä täŋ gamiŋkaŋ ketem moräki näŋpayänj täŋjirän nämo yäjiwären. Man unita jide nadäkaŋ? Anututä bulimakauta nadäwätäk täŋpänj man u yänjuk?

¹⁰ ✧ Nämo, u Anutu tāŋo piä äma ninta juku

✧ 9:4: Luk 10:8, 1Ko 9:13-14 ✧ 9:5: Jon 1:42 ✧ 9:9: Lo 25:4, 1Ti 5:18 ✧ 9:10: 2Ti 2:6

piŋpäŋ man u yäŋkuk. Nadäkaŋ, äma kome dukduk piä täk täkaŋ ba äma ketem bureni puget-puget täk täkaŋ uwä piä u jop nämo täk täkaŋ. Unitäŋo kowata bureni ätu api näne yäŋ nadäŋpäŋ piäni täk täkaŋ.

11 ✧ Nek udegän. Munapik täŋo yeri täga bämopjin-ken pik täŋkumäko unita kowata intäŋo tuŋum ätu gupnek täŋkentähta yäpnaŋi nämo?

12 ✧ Äma ätutä inken piä täŋirä täga täŋkentäŋ yämik täkaŋ unita ketjin-ken nanik aposorojin bureni nek imata taŋi täga nämo yäpde?

Täŋpäkaŋ intä ude täga täŋkentäŋ niminaŋi upäŋkaŋ in bämopjin-ken itkumäkken uken nämo peŋ täwetkumäk. Nämo, intä Kristo täŋo Manbiŋam Täga u korekta nektä kädet täŋpipide yäŋ nadäŋpäŋ bäräpi u ba u kotak takamäk.

13 ✧ Ude upäŋkaŋ ŋode nadäkot; Äma Anutu täŋo eŋiken piä täk täkaŋ uwä piä uterak ketem yäpmäk täkaŋ. Ba äma kudupi yot gänaŋ alta-ken Anututa tom ijiŋ imik täkaŋ uwä tom u ätu kowata nak täkaŋ.

14 ✧ Täŋpäkaŋ äma Jesu täŋo manbiŋam yäŋahäk täkaŋ uwä udegän, piä uterak täga itnaŋi. Ekäninintä kädet u yäŋkehärom taŋkuk.

15 ✧ Ekänitä kädet u peŋkuko u täga iwarero upäŋkaŋ piä gwäkita nämo yäŋapik täyat. Ba intä täŋkentäŋ namikta man ŋo nämo kudän täyat. Nämo, Ekäni täŋo manbiŋam gwäki yäpmäkta nitek nämo, jop täwet täyat unita oretoret pähap täk täyat.

✧ 9:11: Rom 15:27 ✧ 9:12: Apos 20:34-35, 2Ko 11:9, 1Ko 13:7

✧ 9:13: Nam 18:8,31; Lo 18:1-3 ✧ 9:14: Mat 10:10; Luk 10:7; Gal 6:6 ✧ 9:15: Apos 18:3

Äma kubätä kädet u tänpipinj nameko uwä kumbet yän nadäwet.

16 ✧ Tänpäkaŋ näk Manbiŋam Täga yänahäk täyat unita yänpäŋ wäpna täga nämo yäpmän akwet. Nämo, piä u täkta yän namani unita imata ehutpäŋ nämo tänpet? Näk Manbiŋam Täga u nämo yänahäwayän täro uwä waki api kaŋ-ahäwet yän nadätat.

17 ✧ Tänpäkaŋ Manbiŋam Täga u yänahäkta näkŋaken gärip terak yänahäwero uyaku gwäkita täga yäwet. Upänkaŋ ude nämo, piä täk täyat uwä ude täkta yän namani unita jop, Ekänitä kädet peŋ namani ude iwatpäŋ täk täyat.

18 Eruk, gwäki imatäkenpäŋ api yäpet? Uwä ŋode; Epänta gwäki yäpmäk-yäpmäk kädet näkŋa täga iwatnaŋi u peŋpäŋ Manbiŋam Täga u gwäki yäpmäkta nämo, jop yänahäk täyat unitä piäna täŋo gwäki ude täyak.

Pol ämawebe täŋo piä watä äma äworeŋkuk

19 ✧ Nadäkaŋ? Anututä yen pit namiŋkuko unita näk äma täŋo yen terak nämo it täyat. Upänkaŋ näkŋaken gärip iwatpäŋ ämawebe kudup täŋo watä piä äma jopi ude äworeŋpäŋ kuŋat täyat. U imata, äma mäyap yämagutpäŋ Anututa biŋam yepmakta nadäk täyat.

20 ✧ Mebäri unita näk ŋode täk täyat; Juda ämawebe yämagutpäŋ Anututa biŋam yepmakta Juda äma ude äworeŋpäŋ bämopi-ken piäni täk täyat. Uwä Moses täŋo бага man terak it täkaŋ unita бага man terak irani ude äworeŋpäŋ täŋkentän

yämik täyat. Näkɲawä бага man terak nämo it täyat upänkaɲ äma бага man terak it takanɲ u Kristota biɲam yämagutta ini bumikgän äworek täyat.

21 ✧ Täɲkanɲ äma Moses täɲo бага man nitek nämo u yämagutta äma бага man nitek nämo ude äworek täyat. Ude tak täyat uwä Anutu täɲo бага nämo irepmit täyat. Nämo, näk Kristo täɲo man kädet ugän iwatpänɲ ude uwä tak täyat.

22 ✧ Täɲkanɲ äma nadäkiniki kwini ätu Kristota biɲam yämagutta, äma nadäkiniki kwini ude bumik äworeɲpänɲ bämopi-ken piäni tak täyat. Bureni, äma mebäri mebäri udewani ätu Kristota biɲam yämagutta nadäk täyat unita äma mebäri mebäri u bumik äworeɲpänɲ bämopi-ken piäni mebäri mebäri tak täyat.

23 Ude tak täyat uwä Manbiɲam Täga u täɲmeham takta tak täyat. Ba imaka tägatäga Manbiɲam Täga u pewä ahäk täyak u Ekäni täɲo ämawebeniye-kät bok kanɲ yäpna yänkanɲ tak täyat.

Gwäki bureni yäpmäkta bäräɲek takäna

24 Täɲpakanɲ uwä ɲode bumik; Närepmirek gärepmirek-ken äma mäyaptä bäräɲeneɲo upänkanɲ äma kubä-tägän бага pewani-ken intäjukun ahänpänɲ gwäki yäpek. Eruk, in udegän gwäki bureni u yäpmäkta juku piɲpänɲ kehäromigän kanɲ bäräɲewut.

25 ✧ Nadäkanɲ, äma närepmirek-gärepmirek-ken bäräɲenayänɲ nadäk takanɲ uwä gärip mebäri mebäri mäde ut yämiɲpänɲ gupi täɲpidäm takta komi piä tak takanɲ. Täɲkanɲ äma uwä gwäki paotpaot ikek

---

✧ 9:21: Gal 2:3 ✧ 9:22: 2Ko 11:29; Rom 11:14 ✧ 9:25: Plp 3:14, 2Ti 4:7-8, 2Ti 2:4-5; Jem 1:12, 1Pi 5:4

yäpmäkta ude tāk tākaŋ. Tāŋ, ninäwä gwäki bureni-inik, paotpaot ikek nämo u yäpmäkta bäräŋek tākamāŋ.

²⁶ Mebäri unita näk dapun jopjop nämo tāŋkaŋ bäräŋek täyat. Nämo, siwoŋigän bäräŋek täyat. Ba äma ämik tāŋkaŋ keru jopjop wepmät tākaŋ ude nämo tāk täyat.

²⁷ ✧ Nämo, gupnatä gäripna ba manna iwatta ut täyat. U gupnatä gärip mebäri mebäri penjirän goret bäränewet yäŋpāŋ ude uwä tāk täyat. Näk äma ätu Ekäni tāŋo manbiŋam yäwet yäpmāŋ äbärjtäyiwa gwäki nämo yäpayāŋ yāŋ näwerekta!

10

Isrel äbottä täŋkuŋo udegän nämo täne

¹ ✧ Notnaye, äbekjiye orajiye Moses iwarän täŋkuŋo uken bäräpi ahāŋ yämiŋkuŋo u ket juku piwut yāŋ nadāŋpāŋ man ŋo täwerayāŋ; U kudup gubam pähap Anututä watä it yämikta pewän äpuko u gānaŋ kuŋatkuŋ. Ba u kudup Gwägu Gämäni u weŋpeŋ kukŋi udude säkgämän ahāŋkuŋ.

² Gubam u gānaŋ kuŋatkuŋo ba ume weŋkuŋo u ume ärutärut bumik ude täŋkuŋ. Kadäni uken kuŋat-kuŋat kodaki yäput penpāŋ Moses tāŋo iwaräntäkiye ude ahāŋkuŋ.

³ ✧ Täŋkaŋ ämawebe u kudup ketem Munapiktä yepmāŋ towiŋkuko u nak täŋkuŋonik.

⁴ ✧ Ba u kuduŋtagäntä ume Munapiktä yämiŋkuko u imaka, nak täŋkuŋonik. Ume uwä mobä Munapiktä peŋ yämani bok kuŋat täŋkuŋo

---

✧ **9:27:** Rom 8:13, 13:14   ✧ **10:1:** Kis 13:21-22; Kis 14:22-29

✧ **10:3:** Kis 16:35   ✧ **10:4:** Kis 17:6; Nam 20:11

uken naniktä äpäñirän nañkuñ. Mobä uwä Kristo ubayäñ.

5 ✧ Ude täk täñkuño upäñkañ ämawebe ukät nanik mäyaptä Anutu täño gärip nämo iwatkuño unita yabäwän nämo tägañkuñ. Mebäri unita ämawebe mäyaptä kome jopi uken kumäñ täñpä kuñkuñ.

6 ✧ Eruk, imaka ahäñ yämiñkuño u nintä kañpäñ nadäkta wärani ude ahäñkuñ. Unitä nin ñode niwoñäretak; Ninä bänep nadäk-nadäknin imaka wakiwaki terak nämo pene, ämawebe biani unitä täñkuño ude.

7 ✧ Ba anutu jopi nämo yäniñ oretne, äma biani ätutä täñkuño ude. Unita Anutu täño mantä ñode yäyak;

*Ämawebe u ketem ume nañpäñ täñguñguñ täñkañ guñ
äma täño kap tenpäñ kudän waki-wakiinik
täñkuñ. Kis 32:6*

8 ✧ Eruk kubokäret kädet äma biani u ätutä täñkuño ude nämo täne. Äma uwä ude täñkuño unita kepma kubägän ämawebe 23,000 udetä paotkuñ.

9 ✧ Unita ninä Anututä täga nämo nin däpek yäñ nadäñpäñ imaka u ba u täga täne yäñ nämo nadäne. Äma biani ätutä Anutu ude täñ-yabäñirä gämoktä kumäñ-kumäñ däpuñ.

10 ✧ Ba Anutu täño kudänta gañani nadäñpäñ yäñkubit-kubit nämo yäne. Äma biani ätu ude

---

✧ **10:5:** Nam 14:26-30; Hib 3:17; Jud 5 ✧ **10:6:** 1Ko 10:11; Nam 11:4,34 ✧ **10:7:** Kis 32:6 ✧ **10:8:** Nam 25:1-9 ✧ **10:9:** Nam 21:5-6 ✧ **10:10:** Nam 16:41-49; Hib 3:11,17

tänkuŋo uwä Kumän-kumän täŋo Aŋerotä äbä kumän-kumän däpuŋ.

11 ✧ Notnaye, imaka ahän yämiŋkuŋo u äma ätutä juku piŋpäŋ kädet kuroŋ udegän nämo täneŋta ude ahänkuŋ. Täŋpäŋ unitäŋo manbiŋam uwä tärek-tärek kadäni-ken itkamän nintä daniŋpäŋ nadänkaŋ umuntänetä kudän täŋkuŋ.

12 Unita äma kubätä näk kehäromi itat, wakiken täga nämo mäŋpet yän nadänpäŋä momi-ken mäŋpekta nadän täpäneŋpäŋ kuŋarek.

13 ✧ Täŋpäkaŋ notnaye ŋode nadäkot; Täŋyabäk kudupitä nämo ahän tamik täkaŋ. Nämo, ahän tamik täkaŋ uwä äma ätuken ahäk täkaŋ unitägän ahän tamik täkaŋ. Upänkaŋ Anututä yänkehäromtak mani iwatpäŋ nämo api tepmaŋpek. Nämo, u tabän äwaräkuk täŋirän täŋyabäk kubä intä täga irepmitnaŋi nämo, udewani kubätä nämo api ahän tamek. Nämoinik! Täŋyabäk kubätä ahän tamiŋirän Anututä kädet täwit tamiŋpäŋ täŋyabäk u gänaŋ kehärom taŋpäŋ itta kehäromi api tamek.

Anutu ba wäbät bok yäniŋ oretnaŋi nämo

14 ✧ Unita notnaye tägagämän, wäbät yäniŋ ore-toret kädet kaŋumuntaŋ ban päŋku irut.

15 In guŋ nämo, nadäwä tumbani unita man täwerayän täyat ŋo injin ket yäpmän daniŋpäŋ nadäwut.

16 ✧ Ekäni täŋo wain ume näna yänpäŋ Anutu bänep täga man iwetpäŋ nak takamän uwä naŋpäŋä Kristo täŋo kumäk-kumäki terak tuben kuŋpäŋ Kristo inikät bänep kubägän täŋpäŋ it

✧ 10:11: 1Ko 10:6, 1Pi 4:7 ✧ 10:13: 1Ko 1:9 ✧ 10:14: 1Jo 5:21

✧ 10:16: Mat 26:26-28

täkamäj. Ba käräga tokätpäj nak täkamäj u udegän. U nañpäjä Kristo täño gupikät kentänpäj Kristo-kät bänep kubägän tänpäj it täkamäj.

17 ✧ Eruk, käräga bureni mebäri kubägän itak u kubägän nak täkamäj unita ämawebe ini-ini itkamäj upänkañ gup kubägän ude ahäk täkamäj.

18 ✧ Eruk, Juda ämawebe täño täktäkita juku pi-wut; Ämawebe tom ketem alta terak Anututa ijin imanipäj u moräki nak täkañ uwä nañpäj Anutukät kentänpäj bänep kubägän tänpäj it täkañ.

19 ✧ Täñkañ man unita nadänit anutu jopi yäniñoret-oret man täwerayäj täyat ñonita nadäwut; Imaka guñ ämatä anutu jopita ijin yämik täkañ u ba anutu jopi ini, unita jide yänayäj? U imaka bureni? Nämoink! U imaka bureni nämo yäj täwetat.

20 ✧ Unita ñode yäyat; Guñ ämatä imaka anutu jopita ijin yämik täkañ uwä Anututa nämo, Satan täño watä ämaniyeta ijin yämik täkañ. Unitä ketem anutu jopita ijin yämani nämo näneñ yäj täwet täyat uwä ñodeta; In u nañpäj Satan täño watä ämaniye-kät kentänpäj bänep kubägän tänpäj itta nämo nadätat.

21 ✧ Inä Ekäni täño wain ume nañit, Satan täño watä ämaniye unitäño bok täga nämo näneñ. Ba Ekäni täño käräga nañit, Satan täño watä ämaniye unitäño bok täga nämo näneñ.

22 ✧ U imata, ude tänayäj tämäño uwä Ekänitä kokwawak bureni api täñ nimek. Ude tänpänä nin kehärom tänpäj Anutu täño kokwawak täga api

✧ **10:17:** Rom 12:5; Efe 4:16 ✧ **10:18:** Wkp 7:6 ✧ **10:19:** 1Ko 8:4

✧ **10:20:** Lo 32:17; Rev 9:20 ✧ **10:21:** 2Ko 6:15-16 ✧ **10:22:** Lo 32:21

irepmitne? Nämoinik!

Notniye täŋkentäŋ yämikta täktäk ugänpäŋ täne

23 ✧ Täŋpäkaŋ äma ätutä ŋode yäk täkaŋ; Nin imaka u ba u tägagän täne yäk. Imaka yäjiwārani kubä nämo, kudup u ninin kirewani yäŋ yäk täkaŋ. Man udewanita ŋode yäyat; Täga yäkaŋ upäŋkaŋ täktäk kudup uwä tägagän nämo. Ba täktäk kudup-tagäntä täga nämo täŋkentäŋ nimek.

24 ✧ Unita ŋode nadäkot; Ninä nininta nadäwätäk nämo täne. Nämo, äma ätu täŋkentäŋ yämikta piäni täne.

25 Eruk, ketem tom kudup ämatä gwäki peŋpäŋ yäpmäkta maketken pek täkaŋ u yäŋyabäk kubäkät nämo, täga suwaŋpäŋ näneŋ. Yäŋyabäk ŋode nämo yäneŋ; U anutu jopita ijin yämani ba nämo ijin yämani yäŋ nämo yäneŋ.

26 ✧ U imata, unitawä Anutu täŋo man ŋode kudän täwani;

*Kome ini ba imaka imaka uterak itkaŋ u kudup
Ekäni täŋogän. Sam 24:1*

27 ✧ Unita Jesuta nadäkinik nämo täŋpani kubätä ketem bok näda yäŋ gäwerän täga yäŋ nadäŋpäŋä ketem gwet gameko u kudup yäŋyabäk kubäkät nämo, ba nadäwätäk ikekkät nämo, jop täga näŋpen. Ketem u bänep nadäk-nadäkka täga nämo täŋpän waneŋ.

28 ✧ Upäŋkaŋ ketem kubä näŋpayäŋ täŋiri äma kubätä ŋode gäwerek; Ketem ŋowä anutu jopita ijin yämani yäŋ gäweränä eruk, notkapak unita yäŋpäŋ

✧ **10:23:** 1Ko 6:12   ✧ **10:24:** Rom 15:2   ✧ **10:26:** Sam 24:1

✧ **10:27:** Luk 10:8   ✧ **10:28:** 1Ko 8:7

ketem u nämo näjpen. Nämo, notkapak unitä gäka nadäwätäk täjnpäj goret täk täyan yäj gäwerekta!

29 Gäkja momi täjpen yäj nämo yäyat. Nämo, notkapak unitä momi täyan yäj nadäweko unita ketem u nämo näjpen.

Eruk, man unita äma kubätä kikjputpäj ñode yäwek; Wära! Näk imaka u ba u tägagän näjpet ba täjpet yäj nadätat unita imata äma ätu udegän nämo nadäk täkañ unita yäjnpäj kädet u pewet?

30 ✧ Näk ketem kubä Anutu bänep täga man iwetpäj näjpero uwä äma kubätä goret näyan yäj imata näwerek?

31 ✧ Eruk unita ñode yäwa; In ketem ba ume nänyäj, ba imaka u ba u tänyäj nadäjnpäjä u kudup Anutu wäpi biñam yäpmäj akuktagän täneñ. 32 ✧ Unita äma kubä, Juda äbotken nanik, Grik äbotken nanik, ba äbot täjpani kubä momi-ken tewet yäj yäjnpäj imaka siwoñi täjpen kuñat täkot.

33 ✧ Näkä täk täyat udegän täk täkot; Näkja täj kentäktä nadäjnpäj nämo, ämawebe kudup täj kentäj yämiñira Ekänita biñam täjput yäj nadäjnpäj kuñat täyat.

11

1 ✧ Unita näkño kädet kuroñ iwat täkot, näkä Kristo täño kädet kuroñ iwat täyat ude.

Ämawebe täño mebäri

2 Kadäni kadäni näk man kudup täwetpäj täwoñärenkuro u pen juku piñ it täkañ. Täjkañ iñitpäj yäpmäj kuñat täkañ unita taniñ oretat.

✧ 10:30: 1Ti 4:4 ✧ 10:31: Kol 3:17 ✧ 10:32: Rom 14:13

✧ 10:33: 1Ko 9:20-22 ✧ 11:1: 1Ko 4:16

3 ✧ Upänkañ man kubä ñode täwerayän täyat unita imaka, nadäkinik kañ täñput; Äma kuduptagän täño gwäki u Kristo. Täñpäñ webe täño gwäki uwä äpi. Täñpäñ Kristo täño gwäki uwä Anutu.

4 Unita äma kubätä tek ämetkañ Anutu-ken yänapik man yäwayän täko ba Ekäni täño meni jinom yänahäwayän täko u gwäki Kristota mäyäk api imek.

5 Täñ, webe kubätä tek nämo ämetkañ Anutu-ken yänapik man yäwayän täko, ba Anutu täño meni jinom yänahäwayän täko uwä udegän gwäki äpita mäyäk api imek. Webe ude täk täkañ uwä webe jopjop kuñarirä mäyäk yämikta gwäki pujiñ madäñ yämik täkañ udegän api äworeneñ.

6 Nodeta yäyat; Webe kubätä tek nämo ämetkañ kuñareko uwä kubätä webe unitäño gwäki pujiñ kudup kañ madäñ imän. Upänkañ u uwä imaka mäyäki unita webe uwä gwäk muyam nitek kuñatpäñä tek ämetkañ kuñarek.

7 ✧ Täñpäkañ ämawä tek nämo ämetkañ gwäki jopitä kuñatneñ. U imata, äma uwä Anutu täño inam dapun ba Anutu täño epmäget moräki unita. Täñ, webe uwä äma täño epmäget moräkipän täñpani.

8 ✧ Äma uwä webeken nanikpäñ nämo yäpuk. Webe uyaku ämaken nanik yäpuk.

9 ✧ Äma jukun täñpäñ penkañ webewä äma täño täñkentäki ude itta yänpäñ täñpäñ pewani.

10 Mebäri unita webe uwä man buramik webe unitäño wärani uwä tek ämetpäñ kuñatneñ. Ude

✧ 11:3: Stt 3:16; Efe 5:23, 1Ko 3:23 ✧ 11:7: Stt 1:26-27; Jem 3:9

✧ 11:8: Stt 2:21-23, 1Ti 2:13 ✧ 11:9: Stt 2:18

kuŋatnayän täŋo uwä aŋero api oraŋ yämineŋ.

11 Täŋpäkaŋ Ekäni-kät kowat kwasikorän täŋpanitä webe inipärik, äma inipärik nämo kuŋatneŋ. Nämo, webetä äma täŋo täŋkentäki ude itneŋ, ba ämatä udegän, webe täŋo täŋkentäki itneŋ.

12 U imata, webe uwä ämaken nanik yäpani. Udegän ämatä webeken ahäŋ-bumbum täk täkamäŋ. Täŋkaŋ u kudup Anutu-ken nanikgän.

13 Eruk, injin-tägän kaŋpäŋ nadäk täŋput; Webe kubä tek nämo ämetkaŋ Anutu-ken yäŋapik man yäŋirän tägawek?

14 Ba äma gwäki pujiŋ taŋitä kuŋarirän kawä siwoŋi täŋpek? Nämo! Anututä kädet kubä äbekjiye orajiye-ken ŋode inide pewän ahäwani; Ämatä gwäk pujiŋ taŋi, webe täŋo ude bumik yäpmäŋ kuŋat-kuŋat u mäyäki.

15 Upäŋkaŋ webetä gwäk pujiŋ käroŋi yäpmäŋ kuŋarirä kawä tägawek. Gwäk pujiŋ käroŋi u webe täŋo epmäget moräk. Gwäki pujiŋtä tek ude täŋpek.

16 Täŋpäkaŋ äma kubätä näkŋo man ŋo urayän nadäŋpäŋä ket ŋode nadäwek; Kädet ätu nämo iwat täkamäŋ, ba Anutu täŋo äbot ätu komeni komeni itkaŋ u kädet ugän iwat täkaŋ.

Ekäni täŋo äŋnak-äŋnakta man

17 Eruk, man ŋo täwerayän täyat uwä bänep täga terak nämo täwerayän. Anutu iniŋoret käbeyä täk täkaŋ-ken kädet tägatäga nämo pewä ahäk täkaŋ. Nämo, äma bänep yäpä wakwak käbeyä ude täk täkaŋ.

18 ☆ In-täjo biñam man ñode nadäk täyat; Käbeyäta änok kubägän irirä bämopjin-ken duñ-wewek ahän tamik täyak yäk. Ude näwerirä u bureni käwep yän nadäk täyat.

19 ☆ Bureni, duñ-wewek in bämopjin-ken ahäk täyak u täga nämö. Upänkañ jop uken, ini kañ ahäwän. Ude uyaku inken nanik netätä kädet Anututä gäripi nadäk täyak u iwat täkañ u kwawak api ahäwek.

20 Täñpäkañ käbeyäta änok kubägän itkañ äñnak-äñnak täk täkañ uwä Ekäni täjo äñnak-äñnak bureni nämö täk täkañ. Nämoinik!

21 In kubäkubätä injinken ketem yäpmän päbä notjiye mäde ut yämiñpäñ käron nak täkañ. Täñirä ätu nakta yeñirä it täkañ. Täñpäñ in ätutä wain ume bumta nanpäñ täñguñguñ täk täkañ.

22 ☆ Jide? In eñjin nämö? Äñnak-äñnak injin eñiken täga nämö täneñ? Ude täk täkañ uwä Anutu täjo äbot täñpanita nadäñirä imaka jopi kubä täk täyak. Ba notjiye jäwärita mäyäk yämik täkañ. Unita jide täweret? Kudän täk täkañ unita oretoret man täweret ba? Nämotä nämoinik!

23 Nadäkañ? Man täwetat ñowä Ekäniken nadäñkuro upän täwetat. Man uwä ñode; Bipani Judas Kariottä Jesu iwan keru terak tenkuko kadäni uken Jesutä ñode täñkuk;

24 Uwä käräga yäpmänpäñ Anutu-ken bänep täga man iwetkañ tokät jukutpäñ iwaräntäkiyeta yämiñpäñ ñode yänkuk; Ñowä näkño gupna yäk. Uwä in täñkentäktä iniñ kirewani. Unita näk nadäñ namikta kañ nak täñput yäk.

☆ 11:18: 1Ko 1:10-12, 1Ko 3:3   ☆ 11:19: Lo 13:3, 1Jo 2:19

☆ 11:22: Jem 2:5-6

25 ✧ Ketem naŋ paotpäŋ iräwä udegän wain ume yäpmanpäŋ yäminkaŋ yänkuk; Nɔwä näkŋo nägätna. Nägätna ŋonitā topmāk-topmāk kodaki yäput peyak yäk. Unita kadäni kadäni ŋo naŋpäŋä näka kaŋ nadäŋ namik täŋput yäŋ yäwetkuk.

26 Unita kadäni kadäni käräga ba wain ume u nak täkaŋ uwä Ekänitā komi nadäŋpäŋ kumbuko unitäŋo manbiŋam yänahänpäŋ täk täkaŋ. Ude täŋ yäpman kuŋirä Ekäni uwä kaŋ äbän.

27 ✧ Eruk, unita nadäkot; Ekäni täŋo däkum naknak u imaka jopi kubä nämo. Unita äma kubätä kädet siwoŋi nämo iwatkaŋ Ekäni täŋo käräga ba wain ume näŋpeko uwä Ekäni täŋo tohari ba nägärita nadäŋirän imaka jopi kubä ude täŋirän Ekänitā kawän momi täŋpek.

28 ✧ Unita äma kubätä käräga ba wain ume u näŋpa yänpäŋ bänep nadäk-nadäki-ken jide päreko u jukun yäpman daniŋkaŋ täga näŋpek.

29 Täŋkaŋ äma kubätä Ekäni täŋo gupi, äbot täŋpani noriye unita siwoŋi nämo nadäŋ yäminpäŋ käräga ba wain ume näŋpeko uwä ini-tägän ini gupi Anutu täŋo manken tewek.

30 Mebäri unita inken nanik ämawebe ätuwä kehäromini nämo itkaŋ ba ätu käyäm ikektä itkaŋ ba ätuwä kumbuŋ.

31 Upänkaŋ nin bänep nadäk-nadäknin säkgämän yäpman daniŋkaŋ nänayän tämäŋo uwä Anututä manken nämo api nipmanpek.

32 ✧ Täŋ, Anututä nibäwän täga nämo täŋpäwä kädet siwoŋi niwoŋärehta bäräpi mebäri mebäri

✧ 11:25: Kis 24:6-8; Sek 9:11; Hib 8:8-13 ✧ 11:27: Hib 10:29

✧ 11:28: Mat 26:22, 2Ko 13:5 ✧ 11:32: Hib 12:5-6

nimik täyak. Imata, äma komen ämawebe-kät paot-paotta biŋam tänero ujeta yänpäŋ täk täyak.

³³ Unita notnaye, inä kubä-kengän itkaŋ Ekäni täŋo ketem bok näna yänpäŋä äma kuduptagän äbäŋ morenpäŋ iräkaŋ yäput-penpäŋ uterakgän kaŋ nak täŋput.

³⁴ Tänpäkaŋ äma kubätä nakta iwäwä intäjukun ini eniken naŋ koreŋkaŋ käbeyä-ken täga kwek. Ude tänayäŋ täŋo uyaku käbeyä nämo tänpä wawäpäŋ Anututä kowata waki nämo tamek. Eruk ugän. Man moräki itak u äneŋi ärenpäŋ tabäwayäŋ täyat-ken uken api täweret.

12

Munapiktä iron täk täyak unita man

¹ Eruk notnaye, Kudupi Munapiktä iron täk täyak unitäŋo mebärita intä guŋ itneŋo ujeta ŋode täwera ket nadäwut;

² ✧ In bian guŋ itkaŋ anutu jopi, man nämo yäwani uken päŋku gämori-kengän itkaŋ unitäŋo nadäk kädet gwäjiwani iwatpäŋ kuŋat täŋkuŋonik.

³ ✧ Unita ŋode täwera nadäwut; Kadäni uken man yäk täŋkuŋo u man Anutu täŋo Munapiktä pewän ahäk täkaŋ u nämo. Nämoinik! Anutu täŋo Munapiktä äma kubäken itkaŋ man iwerirän ŋode täga nämo yäwek; Jesu kaŋ wawän! Ba äma kubä Ekäni täŋo Munapiki nämotä Jesu u Ekäni yäŋ täga nämo yäwek.

⁴ ✧ Tänpäkaŋ äbot täŋpani ninken Munapiktä iron mebäri mebäri pewän ahäk täkaŋ uwä Munapik kubä-tägän pewän ahäk täkaŋ.

✧ **12:2:** Hab 2:18-19   ✧ **12:3:** 1Jo 4:2-3   ✧ **12:4:** Rom 12:6; Efe 4:4

5 ✧ Ba Ekäni täŋo watä piä mebäri mebäri täk täkamäŋ upäŋkaŋ Ekäni kubägän.

6 Ba piä u täkta piä täktäk täŋo käderi mebäri mebäri upäŋkaŋ Anutu kubä unitägän piä u kudup täkta äbot täŋpani ämawebe kuduptagänta kehäromi nimik täyak.

7 ✧ Bureni, Munapiktä äbot täŋpani ätu täŋkentäŋ yämikta ämawebe kubäkubäken kehäromini pewän ahäk täkaŋ.

8 Uwä ŋodeta yäyat; Munapiktä äma kubäta kehäromi imiŋirän nadäk säkgämän kubä Anutuken nanik täga yäŋahäwek. Täŋpäkaŋ äma kubätawä Munapik kubä unitägän nadäk-nadäk ätu Anutuken nanik ämawebe yäŋahäŋpäŋ yäwetta kehäromi imik täyak.

9 Täŋkaŋ Munapik kubä uterakgän äma kubä nadäkinik kehäromi täk täyak. Ba Munapik kubä unitägän äma kubätawä äma käyäm ikek yäpän-tägakta kehäromi imik täyak.

10 ✧ Täŋpäkaŋ äma kubätawä Munapik unitägän kudän kudupi ätu täkta kehäromi imik täyak. Täŋ, kubätawä Munapik unitägän Anutu täŋo meni jinom yäpmäŋpäŋ yäŋahäkta kehäromi imik täyak. Ba äma kubätawä Munapik täŋo man bureni ba mäjo täŋo man jopi u yäpmäŋ danikta kehäromi imik täyak. Täŋkaŋ äma kubätawä man kotäk kudupi mebäri mebäri terak yäkta kehäromi imik täyak. Täŋpäkaŋ äma kubätawä man kotäk u yäpmäŋ äyänutpewän äma ätutä nadäkta kehäromi imik täyak.

11 ✧ Kudän mebari mebari uwä, Munapik kubä unitägän pewän ahäk täkaŋ. U iniken gärip terak äma kubäkubäta kehäromi inigän inigän yämik täyak.

Gupnin kubägän upäŋ moräki mäyap

12 ✧ Eruk gupninta nadäwut. Äma ninäwä gupnintä kubägän täyak upäŋkaŋ gupnin täŋo moräki wäpi inigän inigän. Täŋkaŋ wäp inigän inigän unitäkaŋ gup kubägän täyak. Eruk Kristo täŋo äbot terak udegän pätak.

13 ✧ Nin kubäkubä mäyap upäŋkaŋ Kristo terak gup kubägän ude itkamäŋ. Nin kudup, Juda äbotken nanik, guŋ äbotken nanik, watä piä täŋpani jopi ba äma ekäni, nin Munapik kubägänpäŋ uwäktäŋ nimani. Munapik uwä ume bumik, naŋ täpäneŋpäŋ säkgämän itta nimani. Täŋkaŋ Munapik unitä täŋpewän gup kubägän ude täŋkumäŋo itkamäŋ.

14 Unita gupnin terak man wärani ŋode täwetat; Gupnin täŋo moräki mäyap, kubägän nämo. Uwä ŋode bumik; Munapiktä nin kubäkubäta kehäromi nimiŋirän piä ba täktäk mebari mebari Kristo täŋo äbot täŋkehärom takta täk täkamäŋ.

15 Unita kuroŋnintä ŋode yäwek; Näk ketka nämo unita gupka moräk nämo yäk. Upäŋkaŋ u gupnin moräk!

16 Ba jukunintä ŋode yäwek; Näk dapunka nämo unita gupka moräk nämo yäk. Ude nämo! U gupnin moräk!

17 Ba jide? Gupnin kudup u dapuningän täŋpeko uwä man jide ude nadäne? Ba gupnin kudup u

---

✧ **12:11:** Rom 12:3, 1Ko 7:7 ✧ **12:12:** 1Ko 10:17 ✧ **12:13:** Gal 3:28

jukungän täņpeko uwä imaka kubä täņo kăbăņi jide ude yăna-kuneņ?

18 Upăņkaņ ude nămo, Anutută iniken gărip iwatpăņ gupnin täņo morăki inigăn inigăn penjirăn piă iniken iniken tăk tăkaņ.

19 Tăņpăkaņ gupnin morăkită kubăgăn äworeņpăņ itneņo uwă gup bureni nămo!

20 Nămo, gupnin täņo morăki măyap unită gup kubăgăn ude tăņkaņ piă iniken iniken tăņiră säkgămăn it tăkamăņ.

21 Unita dapunintă ketnin ŋode tăga nămo iwerek; Găkă nămo ireno uwă piă năkņagăn tăga tăņpet! yăk. Ba gwăknintă kuroņnin ŋode tăga nămo iwerek; Găkă nămo ireno uwă năkņagăn tăga iret! yăk.

22 Nămoinik, gupnin morăki kubăta kehăromini nămo yăņ yăk tăkamăņ upăņkaņ unită nămo ireko uwă kehăromi jide ude yăpne?

23 Ba gupnin morăk-morăkta nadăna äpani tăk tăkamăņ upăņ wată säkgămăn it yămik tăkamăņ. Ba gupnin morăk kubă u măyăknin uwă säkgămăn-inik uwăk tăk tăkamăņ.

24 Tăņpăkaņ gupnin morăki tăga ätu kwawak pena it tăkaņ ŋode nadăkamăņ; Anutută gupnin morăki kuduptagăn penjkuko gup kubăgăn ude itkaņ. Tăņkaņ gupnin morăki ätuwă wăpi biņam ikek nămo bumik unita intăjukun penjkuko itkaņ.

25 Intăjukun penjkuko uwă gupnin täņo morăki morăki duņ-wewek nămo tăņkaņ wată kowata kowata tăneņta tăņpăņ penjkuk.

26 Unita gupnin morăki kubătä komi nadăņirăn morăki ätu kuduptagăn komi nadăneņ. Ba kubătä

wäp biŋam yäpmanjirän noriye kuduŋtagän wäpi biŋam yäpneŋ.

27 ✧ Eruk, man unitäŋo mebäri ŋode; Äbot täŋpani in kuduŋtagän Kristo täŋo gup ude itkaŋ. Täŋpakaŋ in kubäkubätä gup unitäŋo moräki moräki ude itkaŋ.

28 ✧ Täŋkaŋ äbot täŋpani bämopi-ken Anututä piä mebäri mebäri täkta äma inigän inigän ŋode iwoyäŋpäŋ yepmaŋkuk; Intäjukun, aposoro yäpmanj danjŋpäŋ yepmaŋkuk. Täŋpäŋ uterakä äma Anutu täŋo meni jinom yäpmanjŋpäŋ yäŋahäwani. Uterakä äma Anututä kädet gäripi nadäk täyak u yäwetpäŋ yäwoŋärewani. Ba äma ätuwä äma käyäm ikek yäpätägakta iwoyäŋpäŋ yepmaŋkuk. Ba ätuwä kudän kudupi täkta, ätuwä täŋkentäk piä mebäri mebäri täkta, ätuwä piäta watä itta. Täŋ, ätuwä man kotäk kudupi terak yäkta iwoyäŋpäŋ yepmaŋkuk.

29 Unita jide? Äbot täŋpani kudup uwä aposoro? Ba kuduŋtagän uwä Anutu meni jinom yäŋ ahäwani? Ba kuduŋtagän uwä yäwetpäŋ yäwoŋäreŋ piä täk täkaŋ? Ba kuduŋtagän kudän kudupi täk täkaŋ?

30 Ba kuduŋtagän äma käyäm ikek täga yäpätäganen? Ba kuduŋtagän man kotäk kudupi terak yäk täkaŋ? Ba kuduŋtagän man u yäpmanj äyänjut täkaŋ? Nämoinik! U piäni inigän inigän täk täkaŋ.

31 ✧ Upäŋkaŋ Munapik täŋo iron kubäkubä ukät nanik intäjukun-inik itkaŋ u yäpämäkta gwäk pimiŋpäŋ piäni täk täkot. Unita apiŋo kädet tägagämän kubä täŋo mebäri täwetpäŋ täwoŋärewayän.

✧ **12:27:** Rom 12:5; Efe 5:30 ✧ **12:28:** Efe 4:11-12 ✧ **12:31:** 1Ko 14:1

13

Bänep iron bureni täktäk kädet

¹ Näk äma nadäk-nadäk ikek ude itpäñ äma täño man kotäk mebäri mebäri terak, ba kunum gänañ añero unitäño man terak täga yäwero upäñkañ bänep iron ikek nämo kuñarayäñ täro uwä manna säkgämän uwä yäñuruk-uruk, wagäm mämä ude api täñpek.

² ✧ Täñpäkañ näk Anutu täño meni jinom yäpmäñkañ pidämigän täga yäñahäwet, ba imaka imaka kwawak irani ba käbop irani unitäño mebäri täga nadäwa täreneño upäñkañ bänep iron ikek nämo kuñarayäñ täro uwä imaka jopi ude api iret. Ba nadäkinikna kehäromitä pom täñpewän ini irani-ken täga peñpeñ äpämañ kweko upäñkañ bänep iron ikek nämo kuñarayäñ täro uwä nadäkinikna u jopigän api täñpek.

³ ✧ Täñpäñ näk tuñumna kudup äma jäwärita täga yämet, ba Anututa yäñpäñ gupna paotta täga iniñ kirewero upäñkañ bänep iron ikek nämo kuñarayäñ täro uwä täktäkna tägatäga unitä nämo api täñkentäñ namek.

⁴ Eruk ämawebe bänep iron kädet bureni iwat täkañ uwä ñode täk täkañ; U kwikinik itkañ äma ätu orañ yämik täkañ. Äma u noriyetä yärepmiräwä kokwawak nämo nadäk täkañ. Ba u inita näk äma ätu yärepmitat yäñ nadäñpäñ-nadäwä ärowani nämo täk täkañ.

⁵ ✧ Ämawebe bänep iron ikek uwä ärowani kudän nämo täk täkañ ba initagän nadäwätäk nämo täk

täkaŋ. Tänpäŋ kokwawak bäräŋeŋ nämo nadäk täkaŋ. Ba ämatä waki täŋ yämiŋirä momi u kadäni käronjita nämo yäpmäŋ kuŋat täkaŋ.

6 ✧ Täŋkaŋ wakitä äma ätuken ahäŋ yämiŋirän wi yäwatpäŋ oretoret nämo täk täkaŋ. Nämo, u man bureni täŋo kudän kwawak ahäŋirän uyaku oretoret pähap nadäk täkaŋ.

7 ✧ Tänpäkaŋ äma bänep iron ikektä äma kehäromini nämo täŋ-mehamtaŋ yämik täkaŋ. Ba nadäkiniki nämo pewä putärewäkaŋ Anututä täŋkentäŋ yämikta itsämänpäŋ nämo gaŋatak täkaŋ. Nämo, bänep iron täktäk kädet gwäk pimiŋpäŋ täk täkaŋ.

8 Bänep iron kädet bureni uwä nämo api paorek. Täŋ, kädet täga ätu ŋodewani u api paotneŋ; Kudupi Munapik terak Anutu täŋo meni jinom yäŋahäk-ahäk uwä kadäni keräpi-tagän. Ba Kudupi Munapik täŋo iron yäpmänpäŋ man kotäk kudupi kudupi terak yäkyäk u api paorek. Ba Anutu täŋo nadäk yäpmänpäŋ yäŋahäk-ahäk u imaka, api paorek.

9 Bureni, Anutu täŋo nadäk kuduptagän täga nämo nadäna tärewäpäŋ yäŋahäne, moräkigän nadänpäŋ yäŋahäk täkamäŋ. Ba Kudupi Munapik terak Anutu meni jinom kuduptagän täga nämo yäŋahäne, moräkigän nadäk täkamäŋ.

10 Upäŋkaŋ imaka bureni-iniktä ahäŋirän imaka ket nämo nadäwani ba ket nämo täŋpani u api paotneŋ.

11 Uwä ŋode bumik; Näk ironi itkaŋ man yäŋkuro, nadäk-nadäk piä täŋkuro ba yäpmäŋ danik-danik piä täŋkuro u ironjitä-yäŋ täk täŋkuronik. Ude

itkuropäŋ tägaŋpäŋä äma ekäni äworeŋpäŋ ägiŋ kädät u peŋkut.

12 ✧ Täŋ, apiŋo imaka imaka yabäŋpäŋ-nadäk täkamäŋ u wäranigän kaŋuruk ikek, glas waki terak mäjonin säkgämän nämo kak täkamäŋ ude bumik yabäŋpäŋ-nadäk täkamäŋ. Upäŋkaŋ kami iŋam kowat-kawän api täne. Apiŋo Anututa nämo nadäwa tärek täkaŋ. Upäŋkaŋ kadäni uken api nadäwa täreneŋ, Anututä näkŋo mebärina nadäwän tärekinik täk täyak ude.

13 ✧ Täŋpäkaŋ imaka u nämo ahäŋjirän imaka yaräkubätä bureni täkaŋ uwä ŋode; Nadäkinik, ba imaka Anututä kämi nimikta yäwani unita bänep peŋpäŋ itsämäk, ba bänep iron täktäk kädät. Täŋkaŋ imaka yarä unitäŋo intäjukun-inik uwä bänep iron.

14

Munapiktä iron kubäkubä nimik täyak

1 ✧ Unita notnaye, iron kädät bureni u iwatta piäni kehäromigän täneŋ. Täŋpäŋ iron Kudupi Munapiktä nimik täyak u yäpmäkta imaka, piäni täneŋ. Täŋkaŋ iron tägagämän kubä ŋode, Anutu täŋo meni jinom yäŋahäkta kehäromi u yäpmäkta iyaptak täkot.

2 Nadäkaŋ, man kotäk kudupi, Munapik-ken nanik u yäkyäk täga upäŋkaŋ äma man kotäk uterak yäk täkaŋ uwä ämatä nadäkta nämo yäk täkaŋ. U Anutu-kätgän iniken man käbop nanik yäŋpäŋ-nadäk täkaŋ. Täŋjirä man kotäk uwä äma ätutä nämo nadäwä tärek täkaŋ.

✧ 13:12: 2Ko 5:7; Jem 1:23 ✧ 13:13: 1Te 1:3, 1Jo 4:16 ✧ 14:1: 1Ko 12:31, 1Ko 14:39

³ Təŋpəkaŋ əma Anutu təŋo meni jinom yəŋahək təkaŋ uwə əmatə nadəkta yək təkaŋ. Man yək təkaŋ unitə əmawebe təŋ-kehəromtaŋ yəmiŋpəŋ nadəkiniki təŋmeham taŋit, bənepi təŋpidəm taŋit tək təyak.

⁴ Təŋ, əma man kotək kudupi terak yək təkaŋ uwə inigənpəŋ təŋkentəŋ yəmik təyak. Upəŋkaŋ əma Anutu təŋo meni jinom yəŋahək təkaŋ uwə əbot təŋpani kudup təŋ-kehəromtaŋ yəmik təkaŋ.

⁵ ✧ Unita nəŋŋo gərip uwə ŋode; In kuduptagən man kotək kudupi, Munapik-ken nanik u yənayəŋ təŋo uwə gəripi nadəwet. Upəŋkaŋ gəripna taŋi-inik pətək uwə in kudup Anutu təŋo meni jinom yəŋahəŋirə əmawebe mebəri kwawak nadəneŋta kehəromi tamani. U mebəri ŋodeta yəyat; Əma Anutu təŋo meni jinom yəŋahək təkaŋ uwə, əma man kotək kudupi terak yək təkaŋ u yərepmiŋ təkaŋ. Upəŋkaŋ əma man kotək kudupi yəŋirə əma kubətə man u yəpməŋ əyəŋurirən əbot təŋpani kudup təŋkentəŋ yəmayəŋ təko uyaku təga.

⁶ Unita notnaye, ŋodeta ket nadəwet; Nək inken əreŋpəŋ man kotək kudupi terak yəwawə unitə jide ude təŋkentəŋ tamek? Nəmo, bureni təŋkentəŋ tamayəŋ nadəŋpəŋə ŋode təŋpet; Man kubə Anututə nəwerani u təweret, ba Anutu təŋo nadək kubə yəpməŋpəŋ yəŋahəŋpəŋ təweret, ba Kudupi Munapik terak Anutu təŋo meni jinom yəŋahəŋpəŋ təweret, ba Anutu təŋo man ətu təwetpəŋ təwoŋərewet. Ude təŋpero uyaku təga təŋkentəŋ tamet.

⁷ Unita imaka irit ikek nəmo, məmə-məməgən

tänpani unita nadawut; Kap kubä tewayän nadänpän uhuwep säkgämän nämo piäweno, ba gita injitpän säkgämän nämo ureno uwä jide tänpän ämatä kap upän teyak yän nadawä täreneŋ? Täga nämo!

⁸ Ba womat säkgämän nämo piänirä mebäri unita piäkaŋ yän nämo nadawä täreneŋ.

⁹ Tänpän in udegän, manbiŋam man kotäk kudupi terak yänirä jide tänpän ämawebetä man kotäk u nadawä täreneŋ? Täga nämo. Manka uwä jop piän kuneŋ.

¹⁰ Tänpäkaŋ kome terak ämatä man kotäk mebäri mebäri yäk täkaŋ. Man kotäk u mebäri kudup kwawak pätkäŋ.

¹¹ Täŋ, äma kubätä man kotäk näkä nämo nadawani u yänirän nämo nadawa täreneŋo uwä äma unita kubäken nanik yän nadawet, ba äma u näkä kubäken nanik yän udegän nadawek.

¹² Unita Munapik täŋo iron kubäkubä yäpmäkta pidämtak täkaŋ u täga upänkaŋ iron äbot tänpäni täŋ-kehäromtaŋ yämik täkaŋ upän yäpmän kuŋatta ehuranigän täk täkot.

¹³ Mebäri unita äma kubä man kotäk kudupi yäkta kehäromi imani uwä ämawebe ätutä nadäkta mani u yäpmän äyänjurekta kehäromi yäpmäkta Anutu-ken yänapiwek.

¹⁴ Imata, näk man kotäk kudupi yänpän Anutu-ken gera yäwero uwä bänepna-tägän tänpet, nadäk-nadäkna guŋ parirän.

¹⁵ ✧ Unita jide tänpet? Eruk, ŋode kaŋ tänpa yän nadätat; Bänepnatä yänapiŋirän nadäk-nadäknatä nadawän-tärewäpän menatä yänahäk täyon. Ba

kap tektek udegän. Bänepnatä kap tenjirän nadäk-nadäknatä nadäwän-tärewäpän menatä kap tek täyon.

¹⁶ U ηodeta yäyat; Gäkä man kotäk kudupi yänpän bänepka-tägän Anutu-ken yänpik man yänpän iniη orereno uwä jide tänpän äma man kotäk u nämo nadäwanitä manka u nadäwä tärewäpän täñkehärom takta 'U bureni' yän yänen? U täga nämo!

¹⁷ Iniηoret man yäweno u täga upänkaη notkapak kubä gäkηo man kotäk unitäηo mebäri nämo nadäweko u jide tänpän manka unitä täñkentän imek? Täga nämo!

¹⁸ Nadäkaη? Näkηagän it täyat-ken uken Anutu iniη oretta in kudup tärepmitpän kadäni kadäni man kotäk kudupi terak yäk täyat unita Anutu bänep täga nadän imik täyat.

¹⁹ Ude täk täyat upänkaη Anutu iniηoret käbeyä-ken ämawebetä näkηo man nadäwä tärewut yänpän man kotäk kwawani terak täga yäwetpän yäwonjärewet. Upänkaη kotäk kudupipän imata man käroni boham yäweret? Man käroni yänjira nadänpän mebäri nämo nadäwä täreneη.

²⁰ ☆ Unita notnaye, ironironi ude itkaη ägin täηo nadäk nämo yäpmän kuηatneη. Nämo, nadäk-nadäkjin uwä Munapik täηo nadäk, äma ekäni täηo nadäk ude yäpmän kuηatneηo upänkaη täktäkjin uwä nanak pakitä kudän wakiwaki täkta nämo nadäk täkaη ude kuηat täkot.

²¹ Tänpäkaη Anutu täηo man ηode kudän täwani;

Ekänitä ηode yäyak; Näk äma kudupi yänin kirewa äma

☆ 14:20: Efe 4:14; Plp 3:15

*äbot ʒo man kotäk kudupi terak manna biŋam
yäwetnayäŋ täŋo upäŋkaŋ nämoinik api nadäŋ
namineŋ.* *Ais 28:11-12*

22 Man unitäŋo kukŋini ʒode yäwa; Kotäk kudupi terak man yäkyäk uwä nadäkinik täŋpani täŋkehärom takta pewän ahäwani nämo. Nämo, u kudän ude Anututä äma nadäkinik nämo täŋpanita iniken kehäromi yäwoŋärek täyak. Täŋ, Anutu täŋo meni jinom yäŋahäk-ahäk uwä nadäkinik täŋpanitä nadäkta yäwani.

23 ✧ Unita ʒode nadäwut; Äbot täŋpanitä Anutu iniŋoretta käbeyä täŋpäŋ kuduptagän man kotäk kudupi terak yäŋirä äma jopi ba nadäkinik nämo täŋpani kubätä bämopjin-ken itpäŋ-nadäŋpäŋ ʒode täwerek; Täŋguŋguŋ täŋkaŋ yäkaŋ yäk.

24 ✧ Täŋpakaŋ äbot täŋpani kuduptagän Anutu täŋo meni jinom yäŋahäŋirä äma jopi ba nadäkinik nämo täŋpani unitä nadäŋpäŋ man nadäweko unitä bänepi yäpurirän eruk, iniken mebäri ʒode kaŋpäŋ nadäwek; Näk momi täŋpani yäk.

25 ✧ Nadäk nadäk waki bänepi-ken käbop irani u kwawak pewän ahäŋ imiŋirän gukut imäpmok täŋpäŋ Anutu iniŋ orerek. Täŋpäŋ ʒode yäŋahäŋpäŋ täwerek; Anutu bämopjin-ken bureni-inik itak yäk.

Iniŋoret käbeyä-ken kudän jide täne?

26 ✧ Eruk notnaye, unita yäŋpäŋ kädet siwoŋi jide ude iwatne? Inä Anutu iniŋ oretta käbeyä täŋpäŋ ʒode täk täkaŋ; Äma kubätä kap tewek.

✧ 14:23: Apos 2:13 ✧ 14:24: Jon 16:8 ✧ 14:25: Ais 45:14; Sek 8:23; Jon 4:19 ✧ 14:26: 1Ko 12:8-10; Efe 4:12

Tänpäkaŋ kubäwä Anutu täŋo man kubä täwetpäŋ täwonjärewek. Täŋ, äma kubätäwä nadäk kubä Anutu-ken nanik yäŋahäwek. Täŋkaŋ kubätäwä kotäk kudupi terak yäwek. Yäŋirän kubätä man kotäk unitäŋo mebäri yäŋahäwek. Imaka u kudup Anutu täŋo äbot täŋpani ämawebe täŋkehärom takta täneŋ.

²⁷ Nodeta yäyat; Äma ätutä kotäk kudupi terak yäna yäŋpäŋä mäyaptä nämo yäneŋ. Yarä ba yaräkubä-tägän yäneŋ. Kubätä yäwänä kubätä yäwek. Täŋkaŋ äma kubäkubä täŋkentäki mebäri yäpmäŋ äyänjuranita niked.

²⁸ Täŋ, äma kubätä man yäpmäŋ äyänjuranita wäyäkŋewän waneŋo uwä käbeyä-ken kotäk kudupi terak nämo yäwek. Nämo, ini bänepi-ken, Anutu-tägän nadäkta yäwek.

²⁹ ✧ Ba Anutu täŋo meni jinom yäŋahäwanita udegän yäyat; Äma yarä ba yaräkubä bumik yäneŋ. Yäŋ irirä ätutä man unitäŋo mebäri ket yäpmäŋ daninpäŋ yäŋpäŋ-nadäk täneŋ.

³⁰ Tänpäkaŋ äma kubä maŋjirän Munapiktä bänepi-ken man kädet jide pewän ahäŋirän u yäŋahäwayäŋ täŋpänä man yäŋ ireko u bitnäŋpäŋ iränkaŋ äma uwä yäwek.

³¹ Anutu täŋo meni jinom yäŋahäk-ahäk u imaka täga kubä. Unita in u täk täkaŋ uwä injin kubäkubätä yäŋahäk täkot. Yäŋahäŋirä ätu juku peŋpäŋ Anutu täŋo man mebäri nadäŋpäŋ bänepi täŋ-kehäromtak täkot.

³² Imata, Kudupi Munapiktä täŋpewän äma kubä Anutu täŋo meni jinom yäŋahäkta nadäweko

---

✧ 14:29: Apos 17:11, 1Te 5:21

uwä iniken menita watäni itpäñ kubätä yäwän täreñirän täga yäñahäwek.

33 Unita nadäkañ? Anutu uwä yäñuruk-uruk ba täñuruk-uruk Anutu nämo, u Anutu kwini pewän ahäwani.

34 ✧ Täñpäkañ äbot täñpani ätuken Anutu iniñoret käbeyä-ken webewä man kum it täkañ, inken udegän it täkot. Webetä ude täñpäñ Moses täño бага man terak yäwani ude äpani kañ irut.

35 Man kubä nadäneño unitäño mebäri nadänayäñ nadäñpäñä ini eniken kuñkañ äpiye yäweräkañ kañ yäwet täñput. Webetä Anutu iniñoret käbeyä-ken yäkyäk u kädet siwoñi nämo.

36 Täñpäkañ inä kädet päke yäyat u nämo iwat täkañ unita jide? Anutu täño man inken naniktä ahäñkuk? Ba in-tägän nadäñkuñ?

37 ✧ Eruk, inken nanik kubätä inita nadäñirän Anutu täño meni jinom yäñahäwani, ba Munapik ikek täñpeko uwä man kudän täñ tamitat ñowä Ekäni täño jukuman ude nadäwän tärek täkot.

38 Täñpäñ äma kubätä manna ño nadäñ äwaräkuk täñpayäñ täko uwä äma udewani mäde kañ ut yämüt.

39 Unita notnaye, ñode nadäwut; In Anutu täño meni jinom yäñahäwani ude itta gwäk pimik täkot. Ba man kotäk kudupi terak yäkta бага nämo peñkireneñ.

40 ✧ Upäñkañ Anutu iniñoret käbeyä täñpäñä kudän siwoñi säkgämän täñirä käbeyä säkgämän ahäk täyon.

15

Kristo awañken naniktä akunjuk

¹ Eruk notnaye, Manbiñam Täga täwetpäñ täwonjärenkuro u äneñi yänkodak tañpäñ täwetat. Manbiñam u nadänpäñ initkuñ, ba uterak nadäkinikjin yengämä pek täkañ.

² Näkä Manbiñam Täga yänahänpäñ täwetkuro u init-inik täkañ u tänpäwä wakiken nanik täga wädäñ tädotpäñ api tepmañpek. Täñ, nadäk kubä yäpmäñ kuñatnayäñ täño uwä nadäkinikjin u jopigän api täñpek.

³ ✧ Manbiñam doni nitek näka namani ugänpäñ inta tamiñpäñ ñode täwetkut; Kristo uwä wakininta kowata kumbuk, man kudän terak yäwani udegän.

⁴ ✧ Kumbänpäñ äneñkuñ. Täñpäkañ man kudän terak yän imani udegän, kepma yaräkubä tärenjirän awañ gänañ naniktä kodak tañpäñ akunjuk.

⁵ ✧ Akunpäñ intäjukun Kefas wäpi kubä Pita u ahäñ imiñjuk. Täñkañ äma 12 yän yäwerani* u ahäñ yämikgän täñjuk.

⁶ Täñkañ nadäñ imikinik täñpani 500 ude bumik äbot kubä-kengän irirä kwawak ahäñ yämiñjirän kañ moreñkuñ. Uken nanik ätu kumbuñopäñ mäyap pen kodak itkañ.

⁷ ✧ Nadäñ imikinik täñpani u ahäñ yämiñpäñä Jems ahäñ imikgän täñjuk. Jems ahäñ imiñpäñä aposoro kuduptagän ahäñ yämiñjuk.

✧ **15:3:** Ais 53:8-9   ✧ **15:4:** Mat 12:40; Apos 2:24-32   ✧ **15:5:** Luk 24:34; Mat 28:16-17   * **15:5:** Äma 12 yän yäwerani yäyak u Jesu täño iwaräntäkiye 12 unita yäyak   ✧ **15:7:** Luk 24:50

8 ✧ Eruk päke u ahäj yämiñtäñ äbätängän mädeninik kädet inigän kubä terak näk ahäj namiñkuk, aposoro ätu ahäj yämiñkuko udegän nämo.

9 ✧ Näk aposoro äpanitä äpani-inik. Näk Anutu täño äbot däpmäj yäwat kirek täñkuro unita aposoro wäp nämo yäpnañi.

10 ✧ Upäjkañä apiño aposoro it täyat uwä Anutu täño orakorak näkä terak patkuko unitä nepmanpäñ ude itat. Ekäni täño orakorak näkken patkuko u bureni nämowä nämo täñkuk. Näkä piä täñkuro u täñ däminik täñkut, ätu täño yärepmitak. Upäjkañ imata näkña wäpna jop yäpmäj ärowet? Nämo, Anutu täño orakorak näkken pätak unitä kehäromi namiñirän piä u täñkut.

11 Unita näk ba aposoro ätu uwä piä mebäri kubägän täk täkamäj. Nin kuduhtagän manbiñam mebäri kubägän yäñahäk täkamäj. Yäñahäñitna nadäñpäñ nadäkinik täñkuño u.

Kumbanitä äneñi akukakukta man

12 Kristo uwä kumbani-ken naniktä akuñkuk, manbiñam ude yäñpäñ täweritna imata inken nanik ätutawä kumbani-ken naniktä akukakuk täño käderi nämo pätak yäñ yäk täkañ?

13 Kumbani-ken akukakuk nämo pätak u täñpäwä, eruk Kristo imaka, kumbani-ken naniktä nämo akuñkuk yäñ nadäneñ.

14 Täñkañ Kristo nämo akuñkuk yäwänä mani biñam yäk täkamäj u bureni nämo täñpäñ, ba nadäkinikjin u udegän, jopi täñpäñ.

15 ✧ Ba ugän nämo. Nin Anututa ñode yäñkumäj;

✧ 15:8: Apos 9:3-6, 1Ko 9:1   ✧ 15:9: Efe 3:8, 1Ti 1:15   ✧ 15:10: Apos 8:3, 2Ko 6:1, 2Ko 11:5,23   ✧ 15:15: Apos 1:22, 4:33; Apos 5:32

U Kristo kumbani-ken nanikpäñ yäpmäñ akuñkuk. Täñpäkañ kumbani-ken naniktä akukakuk nämo parän yäwänäku Anututä jide täñpäñ Kristo yäpmäñ akwän? Unita man yänkumäño u Anutu meni yäpurärätpäñ jop manman yäwani ude tänam.

¹⁶ Unita äma kumbani-ken naniktä nämo api akunen yän yänpäñä Kristota udegän kumbani-ken naniktä nämo akuñkuk yän yäk täkot.

¹⁷ Täñ, Kristotä kumbani-ken naniktä nämo akuñkuk yäwänäku nadäkinikjin bureni nämo, jopigän täyek. Ba momijin pen pat tamitek.

¹⁸ Ba Kristo nadäñ imiñpäñ kumbuño u imaka, kumänpäñ paot-inik täñpäm.

¹⁹ Täñkañ udegän, Kristotä nin kome terak ñogän täñkentäñ nimän yäwänäku butewaki äbot bureni-inik yän niwet täkäneñ.

²⁰ ✧ Upänkañ ude nämo! Kristo u bureni-inik kumbani-ken naniktä äma kumbanita intäjukun täñpäñ akuñkuko itak! Ude unita äma kumäñpeñ kwani imaka, kumbani-ken naniktä bureni-inik api akunen. Jesu täño akukakukitä ude täñkehärom täñkuk.

²¹ ✧ U ñode; Äma kubätä kumäñ-kumäñ pewän ahäñkuño udegän äma kubä-tägän kumbani-ken naniktä akukakuk pewän ahäñ nimiñkuk.

²² Adamtä äbotken nanik kuduhtagän kumäk täkamäñ udegän Kristotä äbotken yäpurärärani u kuduhtagäntä kumbani-ken naniktä api akunen.

²³ ✧ Täñpäñ kumbani-ken naniktä akukakuk tawañ ñode täñpani; Intäjukun-inik Jesu. U mädeni-

ken äbäkäbäk kadänini-ken unitäño äboriyetä api akuneñ.

24 Äboriyetä akuñirä eruk tärek-tärek kadäni bureni api ahäwek. Kadäni uken Kristotä imaka imaka waki kehäromi nitek ba wäpi biñam ärowani nitek u kuduhtagän täño kehäromi yäpmän äpäkinik api täñpek. Ude täñkañ kome ba imaka päke yabän yäwatpäñ intäjukun it täyak u Anutu Nanta api iniñ kirewek.

25 ✧ U imata, Kristotä intäjukun-inik itpäñ kañiwat piä täkta yäh imani. Intäjukun-inik irirän Anututä iwan kuduhtagän täño kehäromi yäpmän äpäñpäñ Kristo gämori-ken yepmañpänkañ eruk, piäni u api täñpäñ täreneñ.

26 ✧ Täñpäñ iwan ätu däpmänpäñ iwan pähap, kumän-kumän unitäño kehäromi utpewän paot-inik api täñpek.

27 ✧ Unita Anutu täño man kubä ñode kudän täwani; Anututä imaka kuduhtagän Kristo gämori-kengän api yepmañ morewek. Täñkañ man 'imaka kuduhtagän' uwä Anutu inita bok nämo yäyak. Anututä Jesu gämori-ken nämo api irek. Nämo, Anutu unitä imaka päke u Kristo gämori-kengän yepmañpani.

28 Eruk, imaka kuduhtagän u Kristo gämori-ken yepmañpän irirä, Kristo ini-tägän ini Anutu gämori-ken api tewek. Ude täñirän Anutu, imaka imaka nanaki gämori-ken pewani unitä imaka kuduhtagänta intäjukun-inik api irek.

29 Eruk, kumbanitä kumbani-ken naniktä nämo api akuneño u täñpäwä imata äma ätu

noriye kumbanita kome yäpmänpäñ ume yäpmäk täkañ? Anututä äma kumbani nämoinik api yäwän kikäñutneño u täñpäwä imata noriye kumbani komeni yäpmänpäñ ume ärut täkañ? Unitäño bureni jide api ahäwek?

30 ✧ Ba ninä jide? Äma mäyaptä Kristota yäñpäñ kokwawak nadäñ nimik täkañ. Unita kumbaniken naniktä akukakuk nämö pätak u täñpäwä imata komi u gänañ jop nadäñ wari kuñatne?

31 Unita notnaye, bureni-inik täwetat; Kumäñ-kumäñ kepmani kepmani kañ-ahäwayäñ täk täyat. Upäñkañ komi piä u imaka bureni pewän ahäk täkañ. Injinta nadäwut; Ekäninin Kristo Jesuta biñam tepmañkuro unita oretoret pähap nadäk täyat.

32 ✧ Näk näkñaken gärip iwatpäñ piä ño täk täyat u täñpäwä imatäken yäpmäkta nadäñpäñ Efesus yotpärare-ken tom ägwäri, meni komi komi-kät ämik täñkumäñ? Ude jop nadäñ täñpet? Nämoinik, kumbaniken naniktä akukakuk nämö pätak u täñpäwä nininken gärip terak kuñat täkäna! Ba man ñode yäwani täga iwatne;

Äma kubä kwep kumbeko udetä ñodetä tom ketem täñ tuñum tañpäñ äññañ isiwa yäñ nadäwek. Ais 22:13

33 Unita notnaye, in äma ätu yabäñ äwaräkuk täñjirä jop manman nämö yäñ-täkñatneñ. In man ñode yäwani u nadäkañ? Äma wakikät not täñpäñ

itnayəŋ tāməŋo uwä nintəŋo täktäknin täga u api yäpə wanəŋ.

34 ✧ Unita in nadäk-nadäkjin äneŋi nadäwä tumbäpəŋ momi täktäk kädet pewut. Inken nanik ätutä Anututa täŋguntak täkaŋ unita nadəŋpəŋ mäyäk tawut yəŋ yəŋpəŋ täwetat.

Kumbanitä gup kodaki yəpneŋ

35 ✧ Eruk äma kubätä ŋode käwep näwet yabäwek; Äma kumbani jide täŋpəŋ äneŋi api akuneŋ? Ba akunayəŋ täkaŋ uwä gupi jidewanitä api akuneŋ?

36 Wära! Man udewani guŋ təŋo man! Unita ŋode nadäwut; Yänat mujipi kome gənaŋ äpmonpəŋ gupi nämo paraweko uwä jide täŋpəŋ imätpəŋ kodaki abek?

37 Imaka mujipi pik täkaŋ uwä burenitä ahähta gäripi nadəŋpəŋ pik täkaŋ udewani nämo. U mujipi-gənpəŋ pik täkaŋ.

38 ✧ Täŋpəkaŋ Anututä nadäwän tärewäpəŋ gupi təŋo wärani yəŋ imiŋkuko udegän ahəŋirän yabäk täkaməŋ. Mujipi uwä mebäri inigän inigän ahäk täkaŋ.

39 Gup təŋo mebäri udegän, kubägän nämo. Äma nintəŋo gupnin u inigän. Tom təŋo inigän, barak təŋo inigän, gwägu tom təŋo inigän.

40 Täŋpəkaŋ kunum ba kome udegän. Kunum gənaŋ ba kome terak imaka imaka itkaŋ. Täŋkaŋ kunum gənaŋ itkaŋ unitəŋo epmäget inigän. Ba kome terak itkaŋ unitəŋo epmäget u inigän.

41 Täŋkaŋ edap təŋo penyəneki inigän. Komepak təŋo penyəneki inigän. Guk təŋo penyəneki inigän.

✧ 15:34: Rom 13:11; Apos 26:8, 1Ko 6:5 ✧ 15:35: Jon 12:24

✧ 15:38: Stt 1:11

Tänpäkaŋ guk täŋo penjäŋeki kubägän nämo, inigän inigän.

42 Eruk, kumbani-ken naniktä akukakuk unitäŋo mebäri udegän pätak. Komegup änek takamäŋ uwä parakta yäwani. Täŋ, kumbani-ken nanik akunayäŋ tämäŋo uwä gupnin kodaki u inigän, nämo api parawek.

43 ✧ Äneŋpani uwä kaŋoreri nämo. Täŋ, akukta yäwani uwä kaŋoret ikek. Äneŋpani uwä kwini, akukta yäwani uwä kehäromi niked.

44 Äneŋpanitä komegup ikek, akukta yäwanitä kunum täŋo gup ikek. Kome täŋo gup itak udegän kunum täŋo gup itak.

45 ✧ Unitawä ŋode kudän täwani; Äma bian ahäwani Adam uwä iritgän yäpuk. Täŋ, Adam mäden nanik uwä Munapik ikek irit kehäromi unitäŋo mähemi täŋkuk.

46 Tänpäkaŋ Munapik ikek irittä intäjukun nämo ahäŋkuk. Nämo, u mäden ahäŋkuk. Komegup ikek irittä intäjukun ahäŋirän Munapik ikek mädengän iwatukuk.

47 ✧ Tänpäŋ Adam biani komepäŋ täŋpani unita komen äma täŋkuk. Täŋ, Adam mäden nanik uwä kunum gänaŋ nanik.

48 Komen äma täŋkuko udegän kome terak nanik äboriye takamäŋ. Täŋ, äma kunum terak nanik udegän kunum terak nanik äboriye ude api itne.

49 Tänpäkaŋ äma kome terak nanik täŋo gup wädäna äronkuŋo uwä, udegän äma kunum gänaŋ nanik täŋo gup api wädäna äroneŋ.

✧ 15:43: Plp 3:20-21

✧ 15:45: Stt 2:7; Jon 6:63, 2Ko 3:6,17

✧ 15:47: Stt 2:7

50 ✧ Notnaye, ɲodeta yäyat; Komegup ikektä Anutu täño kaɲiwat yewa gänäŋ täga nämo api ärone. Ba imaka parakta yäwanitä irit kehäromi, nämo parak täyak u täga nämo api korewek.

Kumäŋ-kumäŋ täño kehäromi u paotkuk

51 ✧ Eruk, juku peŋirä man käbop nanik kubä täwerayäŋ; Nin kuduptagän nämo api kumnero upäŋkaŋ äyänutpäŋ gup kubä wädäna äronayäŋ täkaŋ u kuduptagän api täne.

52 ✧ Womat mämä yänirän u pit kubägän api täne. Womat mämä u yänirän kumbanitä akuŋpäŋ parak-paraki nämo api itne. Ba parawanitä it-nayäŋ täkaŋ upäŋkaŋ äyänutpäŋ gup mebäri kubä kehäromi nikek u api wädäna äroneŋ.

53 ✧ Bureni-inik! Gup ɲo parakta yäwani unitäkaŋ irit kehäromi täño tek ude mät wädäna äroneŋ. Ba kumäŋ-kumäŋta yäwani unitäkaŋ irit kehäromi mät korewek.

54 ✧ Täŋpäkaŋ imaka parakta yäwanitä irit kehäromi täño tek wädäwä ärowäkaŋ, ba kumäŋ-kumäŋta yäwanitä irit kehäromi korewäkaŋ eruk man ɲode kudän täwanitä api kehärom täwek;

Anutu u iwan irepmit-inik täŋkuk.

*Täŋpewän irit burenitä kumäŋ-kumäŋ daiŋkuk! Ais
25:8*

55 *Unita kumäŋ-kumäŋ, gäk kehäromika de?*

Kumäŋ-kumäŋ gäkɲo käripka de? Hos 13:14

✧ 15:50: 1Ko 6:13 ✧ 15:51: 1Te 4:15-17 ✧ 15:52: Mat 24:31

✧ 15:53: 2Ko 5:4 ✧ 15:54: Ais 25:8

56 ✧ Unita nadäkaŋ? Momitä kumäŋ-kumäŋ täŋo kärip ude täyak. Ba бага манта yäŋpäŋ momitä kehäromi nıkek täyak.

57 Upäŋkaŋ Anutu uwä Ekäninin Jesu Kristo iniŋ kireŋpewän iwaniye unitäŋo kehäromi yäpmäŋ äpuko unita Anututa bänep täga pähap nadäk täkäna!

58 ✧ Eruk notnaye tägagämän, mebäri unita nadäkinikjin nämo pewä putäreneŋ. Nämo, kehärom taŋpäŋ Ekäni täŋo piä kadäni kadäni gwäk pimıŋpäŋ täk täkot. Ekänita yäŋpäŋ piä täŋirä bureni nämowä nämo api ahäwek yäŋ nadäŋpäŋ täk täkot.

16

Äbot täŋpanita moneŋ täŋkentäŋ yämikta man

1 ✧ Eruk man kubä ŋode; Anutu täŋo kudupi ämawebe bäräpi terak itkaŋ unita moneŋ täŋkentäŋ yämikta yäŋpäŋä Galesia komeken nanik äbot täŋpani yäwetpäŋ yäwoŋärek täŋkuro udegän täk täkot.

2 Uwä ŋode yäwetkut; In kubäkubätä moneŋ kaŋ-ahänayäŋ täkaŋ u Sande Sande yäpmäŋ daniŋpäŋ taŋi täga penäŋi ude ini-ini käbop inigän kaŋ pek täŋput. Jop ittäŋgän näkä äreŋjira moneŋ kaŋ-ahäкта pipiri täneŋta.

3 Ude täŋirä näk äreŋpäŋä äma iwoyänayäŋ täkaŋ unitäŋo mebäri uwä man kudän terak kudän täŋpäŋ yämakaŋ moneŋ bänep tägata pewani u yäpmäŋ Jerusalem api kuneŋ.

4 Näkŋa bok kunaŋi täŋpäwä bok api kune.

✧ **15:56:** Rom 6:14, 7:13 ✧ **15:58:** 2Sto 15:7; Rev 14:13 ✧ **16:1:** Rom 15:25-26, 2Ko 8:1-9; Gal 2:10

5 ✧ Tawan ñode peyat; Pengän Masedonia kome kuñkañ äbot täñpani-kät ätu itkañ inken api ärewet.

6 ✧ Inken ärenpäñ kadäni käroni bumik käwep api iret. Kadäni käroni bumik it yäpmän äronira iwän mänit kadäni käwep api tärewek. Irira intä kädetta täñkentän namäkañ kome uken-uken api kuñaret.

7 ✧ Kadäni ñodeken päre inkät kadäni keräpigän itkañ kome ätuken kukta nämo nadätat. Nämo, kämi ärenpäñ inkät kadäni käroni bumik itta gäripi nadätat. Unita Anututä nadänj namänä ude api täñpet.

8 Täñpäkañ apiñode Efesus komeken ño itta nadätat. Ño irira Pentikos orekirit ahänjirän uyaku inken api ärewet.

9 ✧ U imata, ñoken Ekänitä piä tañi kubä täkta kädet täwit namitak. Piä täñira bureni tañi pewän ahäkañ. Upänkañ äma mäyaptä piä unita iwan täkañ.

10 ✧ E man kubä ñode; Timotitä inken käwep api ärewek. Ärenjirän not täñ iminjirä umun terak nämo irek. Nadäkañ, uwä näkä Ekäni täño piä täk täyat udegän täk täyak.

11 ✧ Unita äma kubätä Timotita nadäwän äpani nämo täñpek. Nämo, täñkentän iminjpäñ tewä yäpmän bänep pidäm terak täñtän kuñtängän äyänutpen äneñi näkñaken kañ äbän. Ukät äbot täñpani ätukät äbäkta api itsämbet.

12 ✧ Täñkañ notninpak Apolos unita ñode täwetat; Uwä äbot täñpani ätukät inken ärekta pen iwerira

---

✧ **16:5:** Apos 19:21 ✧ **16:6:** Rom 15:24; Tai 3:12 ✧ **16:7:** Apos 18:21 ✧ **16:9:** Apos 19:8-10, 2Ko 2:12; Kol 4:3; Rev 3:8 ✧ **16:10:** 1Ko 4:17 ✧ **16:11:** 1Ti 4:12 ✧ **16:12:** 1Ko 1:12, 3:6

nämo pidäm täyak. Kadäni ɲoken nämo käwep, kadäni kubäta nadäwän tægawäwä api ärewek.

Ekäni täño piä äma nadäñ yämik täkot

13 ✧ Notnaye, nadäñit nadäñit kuɲat täkot. Täñkañ nadäkinikjin nämo pewä putäreneñ. Nämo, nadäñ täpäneñpäñ nadäkinikjin täñkehärom tañpäñ kehäromigän kuɲat täkot.

14 Täñpäñ imaka kuduptagän bänep iron terakgän täk täkot.

15 ✧ Täñpäkañ notnaye, man kubä, Stefanus ba äboriye unita yäjira nadäwut. Uwä Grik komeken unitä jukun bänep äyänutpäñ Ekänita biñam täñkuñ. Täñkuño Anutu täño kudupi ämawebeniye in bämopjin-ken watä piä täk täkañ. Unita ɲode peñ täwetat;

16 ✧ In äma u ba noriye ätu Ekäni täño piä täñpäñ komi nadäk täkañ, äma udewani täño man bu-ramiñ yämik täkot.

17 Stefanus, Potanus, ba Akakus u näkken äbäjirä bänep täga nadäñ yämiñkut. Inta nikek unitä päbä nabäjirä tägagämän nadäñkut.

18 ✧ Äma unitä in ba näka bok bänep pidäm täñ nimiñkuño unita äma udewanita nadäjirä säkgämän täk täkot.

19-20 ✧✧ Täñpäkañ Esia kome ɲonitäño äbot täñpani kuduptä inta bänep oretoret man pewä ärekañ. Täñpäñ Akwila Prisila yanäpi u imaka, Ekäni wäpi terak bänep oretoret man pewän ärekañ. Ba äbot täñpani Anutu iniñoretta yanäpi yarä unitä enjiken

✧ **16:13:** Sam 31:24; Efe 6:10 ✧ **16:15:** Rom 16:5, 1Ko 1:16

✧ **16:16:** 1Te 5:12 ✧ **16:18:** Plp 2:29 ✧ **16:19-20:** 2Ti 1:15; Apos 18:2,18,26; Rom 16:5 ✧ **16:19-20:** Rom 16:16, 2Ko 13:12

käbeyä täk täkaŋ u, ba nadäkinik täŋpani notjiye Efesus kome ŋoken nanik u kudup imaka, man udegän tewä ärekaŋ. Täŋpäkaŋ injin-tägän Ekäni wäpi terak not täŋpäŋ kowat iniŋ orerän täk täkot.

²¹ ☆ Pol näkŋa-tägän oretoret man täwetpäŋ wäpna kudän täyat ŋo.

²² ☆ Täŋpäkaŋ äma kubätä Ekänita gäripi-inik nämo nadäŋpäŋä kädäpta biŋam täŋpän! O Ekäni, äbi!

²³ Eruk, Ekäninin Jesu täŋo orakoraki inken iton.

²⁴ Irirän Jesu Kristo terakgän in ba näk kowat kwasikorän täkamäŋ unita nadäŋ tamikinik täyat. Ugän.

Tuma-Irumu
The New Testament and portions of the Old Testament
in the Tuma-Irumu Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen na sampela Olpela Testamen long
long tokples Tuma-Irumu long Niugini

copyright © 1997, 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tuma-Irumu

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2025-05-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 May 2025 from source files dated 3 May 2025

914cbf46-f59a-54d1-b209-0f763534edb5